

UNIVERSITETI I EJL
ЈНЕ УНІВЕРЗИТЕТ
SEE UNIVERSITY

FAKULTETI I ADMINISTRATËS PUBLIKE DHE
SHKENCAVE POLITIKE

DIPLOMACI

TEMA E MAGJISTRATURËS

“Shkenca, Teknologjia dhe Globalizimi”

Dhjetor, 2018

Universiteti i Europës Juglindore – Tetovë

Fakulteti i Administratës Publike dhe Shkencave Politike

Drejtimi: Diplomaci

Programi Studimor: Master of Arts

Tema e Magjistraturës:

“SHKENCA, TEKNOLOGJIA DHE GLOBALIZIMI”

Mentori:

Doc.Dr.Hasan Jashari

Kandidati:

Lejla Demiri

Dhjetor, 2018- Univerisiteti i Evropës Juglindore- Tetovë

Abstrakt

Zhvillimi i teknikës dhe i teknologjisë - është një prej karakteristikave kryesore të globalizimit. Zhvillimin e vet më të lartë, teknologjia arriti mu në dekadën e fundit të shekullit të kaluar, pra në kohën e globalizimit. Pa një zbatim të teknologjisë së lartë, bota sot nuk do të kishte këtë nivel të zhvillimit ekonomik, të standardit jetësor dhe të civilizimit. Fatmirësisht, kjo teknologji e lartë nuk zbatohet vetëm në vendet e zhvilluara si më parë, por zbatimi i saj vazhdimisht po vie duke u rritur edhe në vendet në zhvillim. Me zbatimin e teknologjisë së komunikimit bashkëkohor, vendet në zhvillim do të shtojnë punësimin dhe të ardhurat, do të përmirësojnë standardin jetësor dhe rrjedhimisht do të zvogëlojnë varfërinë, gjëra këto që kanë rëndësi jetike për këto vende. Sipas disa të dhënave, sot gati gjysma e popullatës zbaton, si në prodhim, ashtu edhe në konsum, të arriturat e larta teknologjike, në radhë të parë kompjuterët dhe disa mjete të tjera të telekomunikimit. Zbatimi i kësaj teknologjie ka kahje të rritjes dhe të zgjerimit edhe në pjesën tjetër të popullatës botërore. Përhapja e ideve, e lajmeve dhe informatave nëpërmjet internetit, mundëson informimin e shpejtë të njerëzve për politikë, ekonomi, normën e interesit, mjekësinë, etj, të cilat kanë rëndësi vitale për jetën dhe biznesin e suksesshëm. Bartja (transferi) i dijes bëhet në shumë forma, por ato më kryesore janë: - në forme të mallrave (kompjuterë, makina, faksa, telefona mobilë, etj). Zhvillimi i teknikës dhe i teknologjisë, po e zvogëlon hendekun midis vendeve të zhvilluara dhe të atyre në zhvillim.

Fjalë kyqe: *shkenca, teknologjia, globalizmi, ekonomia, popullsia.*

АБСТРАКТ

Развојот на техниката и технологијата - е една од главните карактеристики на глобализацијата. Нејзиниот највисок развој, технологијата ја достигна во последната деценија од минатиот век, односно во времето на глобализацијата. Без примена на високата технологија, светот денес немаше да го има ова ниво на економски развој, животниот стандард и цивилизација. За среќа, оваа висока технологија не се применува само во развиените земји како досега, туку неговата примена постојано расте, дури и во земјите во развој. Со имплементација на високата технологија од современа технологија, земјите во развој ќе го зголемат вработувањето и приходот, ќе го подобрат животниот стандард и следствено ќе ја намалат сиромаштијата, работите кои се од витално значење за овие земји. Според некои податоци, денес речиси половина од населението се применува и во производството и потрошувачката, во високите технолошки достигнувања, првенствено компјутери и некои други телекомуникациски алатки. Примената на оваа технологија има насока на раст и експанзија дури и во остатокот од светската популација. Ширењето на идеи, вести и информации преку интернет им овозможува на луѓето брзо да добијат информации за политиката, економијата, каматните стапки, медицината и сл., кои се од витално значење за животот и успешниот бизнис. Трансферот на знаење се одвива во многу форми, но најважни се: - во форма на стоки (компјутери, автомобили, факсови, мобилни телефони, итн.). Техниката и технолошкиот развој ја намалуваат линијата меѓу развиените и земјите во развој.

Клучни зборови: *наука, технологија, глобализација, економија, население.*

ABSTRACT

The development of technique and technology - is one of the main characteristics of globalization. Its highest development, technology reached the last decade of the last century, in the time of globalization. Without a high-tech application, the world today would not have this level of economic development, living standards, and civilization. Fortunately, this high technology is not only applied in developed countries as before, but its implementation is steadily growing, even in developing countries. With the implementation of contemporary communication technology, developing countries will increase employment and income, improve living standards and consequently reduce poverty, things that are vital to these countries. According to some data, today almost half of population applies both in production and consumption, high technological achievements, primarily computers and some other telecommunication tools. The application of this technology has the direction of growth and expansion even in the rest of the world population. Spreading ideas, news and information over the internet enables people to quickly get information about politics, economics, interest rates, medicine, etc., which are vital to life and successful business. The transfer of knowledge is done in many forms, but the most important ones are: - in the form of goods (computers, cars, faxes, mobile phones, etc.). The development of technique and technology is reducing the gap between developed and developing countries.

Key words: *science, technology, globalization, economy, population.*

Përmbajtja

HYRJE	8
Lënda e hulumtimit	10
Qëllimet e hulumtimit	10
Hipotezat	11
Metodologjia e hulumtimit	11
Rëndësia e punimit.....	11
ASPEKTI TEORIK	12
I. SHKENCA DHE TEKNOLOGJIA.....	12
I. 1. Zhvillimi teknologjik.....	12
I.1.1. Transporti si faktor i globalizimit	13
I.2. Organizatat ndërkombëtare, si faktor të globalizimit	15
I.3. Zbulimet e reja, teknologjia dhe globalizimi	16
I.3.1. Teknologjia e informacionit në kushte të globalizimit	17
II. GLOBALIZIMI.....	21
II.1. Globalizimi si filozofi e jetës , si e tashme dhe si e ardhme e njerëzimit.....	21
II.2. Globalizimi një koncept i diskutueshëm	22
II.3. Globalizimi faktor relevant në zhvillimin ekonomik	24
II.4. Globalizimi, komunikimi dhe informimi	25
II.5. Dimensionet e globalizimit	26
II. 6. Varshmëria ekonomike e vendeve si pasoj e globalizimit	28
II.7. Ndikimi i globalizimit në tregun e punës	31
II.8. Tregu i punës dhe teknologjia	32
II.9. Globalizimi dhe papunësia	34
II.10. Globalizimi dhe interneti.....	37
II.11. Ndikimi i internetit në procesin e të mësuarit	38
II.12. Interneti revolucion elektronik i kohës.....	39
III. SFIDAT GLOBALE	41
III.1. Integrimi në BE dhe globalizimi.....	41
III.2. Rryma federaliste dhe shtetet sovrane si bazë e Europes.....	43
III.3. Globalizimi si dukuri ekonomike-kulturore e integritit European.....	44
III.4. Globalizimi në bashkpunimin ndërshtetëror	45
III.5. Ngrohja globale dhe efekti SERRË	47
III.5.1. Rritja e shpejtë e nivelit të detit	48

III.5.2. Efekti Serë (Greenhouse Effect)	49
III.6. Globalizimi dhe shëndeti	50
IV. STUDIMI EMPIRIK	51
IV.1. PYETËSORI	53
IV.2. REZULTATET	57
PËRFUNDIM	64
Literatura e shfrytëzuar	65
Burimet e shfrytëzuara	66

HJRJE

Do të dëshironim të japim një përkufizim të globalizimit, për hir të thjeshtësisë, do të thonim që me këtë term ne dëshirojmë të artikulojmë ato procese të ndërkombëtarizimit që kalojnë kufijtë kombëtarë, proceset që përqafojnë të gjithë sektorët e ekonomisë, politikës, shkencës, qytetërimit dhe shoqëria në përgjithësi. Këto procese rezultojnë në elementet që ata i përkasin, duke fituar gjithnjë e më shumë karakteristika universale. Këto procedura të njëjta kanë një karakter thelbësor objektiv dhe nuk rrjedhin nga ose udhëhiqen nga ndonjë qendër e veçantë e energjisë, siç disa dëshirojnë të imagjinojnë.

Sigurisht që disa qendra të pushtetit përfitojnë nga këto procese dhe mundësitë e ofruara për formulimin e politikave që ndikojnë në skenën globale në një mënyrë apo tjetër. Këto politika tani kanë marrë një karakter universal; megjithatë, ato gjithashtu kanë efekte negative, të cilat gjithnjë e më shumë po ndjehen dhe perceptohen në jetën e tyre të përditshme nga gjithnjë e më shumë njerëz në planet. Veçanërisht për Europën, çështja e globalizimit në kushtet e migrimit të rënduar dhe problemit të refugjatëve, së bashku me terrorizmin ndërkombëtar, ka marrë një substancë dhe rëndësi të re.

Këto procedura sigurisht që nuk janë një çështje brenda natës. Njerëzimi gjithmonë ka tentuar të thyejë kufijtë dhe barrierat e formuara nga rrethanat shoqërore dhe politike të çdo epoke të veçantë.

Sot, me revolucionet e Shkencave Kompjuterike dhe Telekomunikacionit në lëvizje të plotë, si dhe zhvillimin e sistemeve të reja të transportit, komunikimit dhe udhëtimit, ritmi i 'globalizimit' është gjithnjë në rritje. Njohuritë shkencore sot nuk njohin kufij. Bibliotekat tani janë universale dhe ndodhen në "retë" teknologjike, të cilat nuk kanë atdhe dhe mund të "vizitohen" përmes internetit nga dikush, nga çdo pjesë e globit. Njerëzit mund të udhëtojnë brenda disa orëve nga një pjesë e planetit në një tjetër, mijëra kilometra larg. Lajmi është i gjallë me zhvillimet dhe ngjarjet që po shihen nga 'qytetarët global' në linjë 'dhe' në kohë reale', për të përdorur terminologjinë e cila është në modë globale.

Aktualisht, një ngjarje në një vend njihet menjëherë në të gjitha vendet e planetit.

Një zbulim shkencor është i integruar shumë më shpejt, në raport me të kaluarën, brenda jetës ekonomike dhe sociale globale dhe njerëzit mund të shikojnë të gjitha zhvillimet botërore sikur të ishin dëshmitarë okularë.

Globalizimi modern, i shprehur kryesisht përmes lëvizjes së lirë të kapitalit, njerëzve, njohurive shkencore dhe teknologjisë, krijon kushte të reja dhe një tjetër lloj realiteti në shoqërinë e sotme, duke krijuar një nga mundësitë, por nga ana tjetër duke shkaktuar pengesa, phobias, dhe irracionalitetit, të cilat germë dhe propagandojnë teoritë e komplotit.

Prodhimi industrial merr avantazhin e krijimit të të dhënave të reja dhe po zgjerohet në lindje në kërkim të tregjeve të reja, materialeve të papërpunuara më të lira dhe punës më të lirë. Kjo tendencë ka qenë gjithnjë në funksionim nëpër tregjet kapitaliste dhe do të vazhdojë të funksionojë duke marrë çdo herë një substancë dhe rëndësi të veçantë historike. Korporatat shumëkombëshe nuk janë të sapoardhur ndaj kushteve moderne të globalizimit. Ata kanë qenë në ekzistencë për dhjetëra vite dhe do të vazhdojnë të jenë aktive për sa kohë që ka mbetur jeta në kapitalizëm, duke u zhvilluar së bashku me të. Kapitali dhe tregjet do të zgjerohen dhe do të bëhen gjithnjë e më të internacionalizuara për sa kohë që ka blerës; do të ketë kërkesa të vazhdueshme nga ana e tyre për investime, produkte dhe shërbime, dhe, sigurisht, fitime. Globalizimi i ri i epokës moderne sigurisht krijon probleme të reja për kombet dhe shoqëritë e tyre. Në të njëjtën kohë krijon kushte dhe mundësi të reja për ato shoqëri që kalojnë kufijtë kombëtarë dhe po bëhen të globalizuar.

Problemet e reja që duhet zgjidhur krijohen nga operimi transnacional i bizneseve. Ku do të taten grupet e sipërmarrjeve shumëkombëshe për fitimet e tyre? Në vendin e selisë së korporatave, në vendet ku gjenerohet pasuria e tyre, ose në vendet ku disa nga filialet e tyre tregtojnë produktet dhe shërbimet e tyre dhe ku potencialisht shitjet e tyre mund të bëhen edhe nëpërmjet internetit, si dhe tek palët e treta? Si do të trajtohen problemet e paraqitura nga rrjetet ndërkombëtare të 'ekonomisë së zezë', dmth. Kontrabanda, tregtia e armëve, trafikimi i drogës, si dhe tregtia moderne e trafikimit të qenieve njerëzore. Globalizimi I referohet një sërë procesesh sociale të ciltë te njerëzit nxitin një ndërgjegjësim të madh të lidhjeve të thella midis asaj që është lokale dhe asaj që është i largët.¹

---

¹ Manfred B. Steger, *Globalizimi*, Oxford, 2003, fq 26

Lënda e hulumtimit

Lëndë e këtij hulumtimi janë ndryshimet e mëdha që ndodhin kohëve të fundit në botë me një lëvizje tejte të shpejtë, e që mund të quajmë si fenomene globale. Teknologjitë ndryshojnë gjatë gjithë kohës në mënyrë individuale dhe në tërësinë e tyre, zakonisht në një varg zëvendësimesh të vjetra me teknologji më të reja, kjo mund të krahasohet me historinë e librit, duke filluar me papirusin në Egjiptin e lashtë, përmes zhvillimit të shtypit, tek teknologjitë aktuale të bazuara në kompjuter, duke përfshirë ndikimin e saj në shoqëritë dhe kulturat në mbarë botën.

Zhvillimet teknologjike e kanë bërë edhe më të lehtë dhe shumë më pak të kushtueshëm transferimin e të dhënave, produkteve, paisjeve dhe njerëzve nga njëri vend në tjetrin, madje edhe ndërmjet distancave më të largëta hapsinore. Globalizimi sot paraqet një fenomen gjithëpërfshirës, pasojat e të cilit ndjehen në të gjitha vendet, si në ato të zhvilluara ashtu edhe në vendet në zhvillim. Shtrirja e globalizimit vërehet në të gjitha fushat si në ato politike, shoqërore, kulturore etj.

Qëllimet e hulumtimit

Qëllimi i këtij hulumtimi është që të nxjerr në pah ndryshimet që po ndodhin rreth nesh, sfidat me të cilat ballafaqohet shoqëria në mbarë globin. Sa të mira dhe mangësi këto fenomene globale tashmë po lënë gjurmë në jetën tonë. . Do të fokusohem në ndryshimet që kanë mar hov të të madh kohëve të fundit, me theks të veçantë në zhvillimet tekniko teknologjike, zbulimet e reja, globalizimin si dukuri në veçanti si dhe të ngjajshme githmonë duke pasur parasysh se jetojmë në një botë ku dita ditës dhe me hov të madh jeta jonë bëhet edhe më dinamike si shkak i të gjitha faktorëve dhe problemeve që kam trajtuar në këtë punim.

Hipotezat

Hipoteza e parë:

Shkenca dhe teknologjia në kushte të globalizimit prek çdo aspekt të jetës sonë dhe kjo do të thotë që të gjithë e më tepër po bëhen bartës të zhvillimit ekonomik dhe të ndërlikohjes së botës në çdo aspekt.

Hipoteza e dytë:

Globalizimi shpie në përhapjen e demokracisë në botë, është një proces i pabarabartë, që do të thotë se njerëz që jetojnë në pjesë të ndryshme të botës preken në mënyrë të ndryshme nga transformim gjigant i strukturave sociale dhe zonave kulturore.

Metodologjia e hulumtimit

Gjatë këtij hulumtimi shkencorë do të mundohem të përdor metodat më të përshtatshme për të arritur konkluzione konkrete për çështjet që kanë të bëjnë gjatë përgatitjes së këtij punimi shkencor. Si metodë më të përshtatshme kam zgjedhur : Anketimin

Nga aplikimi i kësaj metode shpresoj se kam arritur rezultate të mjaftueshme që kanë të bëjnë me fenomenet që kam zgjedhur t'i trajtojë në këtë punim magjistrature.

Rëndësia e punimit

Teza e magjistraturës me titull “ Shkenca teknologjia dhe globalizimi” , ka rëndësi nga fakti se shtjellon shkaqet në fushën përkatëse. Kjo temë është e rëndësisë së veçantë dhe jashtëzakonisht aktuale. Shtrohet pyetja se pse kemi shkencë dhe teknologji të lulëzuar gjatë shekullit të fundit? Një arsye ka të bëjë me metodat e përmirësuara të komunikimit ndërmjet njerëzve. Dikush që mendon për një problem në njërin anë të botës mund të ndikojë dhe të bëjë që edhe dikush tjetër të mendojë për të njëjtin problem në anën tjetër të botës shumë më lehtë. Kjo është ironia e lumtur e shekullit të njëzetë: instalimet elektrike të botës kanë përmirësuar komunikimin mes njerëzve dhe kanë përshpejtuar ritmin e zbulimit shkencor. Gjitha këto i mundëson globalizimi si pjesë e pandashme në shoqëri.

ASPEKTI TEORIK

I. SHKENCA DHE TEKNOLOGJIA

I. 1. Zhvillimi teknologjik

Zhvillimi teknologjik dhe ulja e kostove të transportit favorizoi një lëvizje masive të popullsisë nga vendet me vështirësi ekonomike e sociale dhe të ardhura të ulëta, në vendet me më shumë mirëqenie. Ulja e kostos së transportit të produkteve favorizoi zhvillimin e tregtisë botërore. Vetëm gjatë kësaj periudhe u shpërngulën rreth 55 milionë evropianë drejt botës së re apo Australisë e Zelandës së Re. Në historinë e planetit kjo periudhë shënon dhe lindjen e “tregjeve të globalizuara”, duke krijuar mundësinë e matjes së shkallës së zhvillimit apo ecurisë së procesit të globalizimit. Kjo u vërtetua më së miri në matjen e funksionimit të tregut të punës. Gjithashtu lindën edhe disa tregje të tjera të globalizuara si ai i lëndëve të para bujqësore, financiar, tregjet e mallrave dhe të shërbimeve etj.² Një nga elementet dalluese të kësaj periudhe të globalizimit është niveli shumë i lartë i investimeve të huaja në raport me prodhimin e brendshëm bruto të çdo vendi. Për vite me radhë emri kësaj periudhe iu dha nga Susane Berger, e cila ishte lektore ne Institutin Teknologjik të Massachusettsit.

Shumë shtete, veçanërisht Anglia, arriti të eksportonte kapitale që arrinin deri në 9% të prodhimit të saj të brendshëm bruto, e ndjekur më pas nga Franca deri në 3.5% etj. Një fenomen tjetër i rëndësishëm që i përket “globalizimit të parë” është zhvillimi i dukurisë të kolonializimit nga vendet e zhvilluara ekonomikisht dhe ushtarakisht si Anglia, Franca, Holanda, Spanja, Italia etj. Kolonizimi i pjesës më të madhe të Afrikës, Azisë dhe Amerikës Latine krijoi “një hapësirë të globalizuar” që ndihmoi integrimin ekonomik, financiar, politik e kulturor të botës. Dominuesja absolute e kësaj periudhe të globalizimit të parë ishte Anglia, ndaj dhe shekulli XIX konsiderohet si “shekulli britanik”.

Perandoria koloniale britanike ishte më e madhja e botës, me një territor prej 33 milionë km², 25% e popullsisë botërore, qendra financiare e Londrës u bë pika referuese financiare e botës, vendi më i rëndësishëm i transaksioneve. Monedha angleze “livre sterling” u bë referencë për transaksionet financiare botërore.

---

² Steger B. Manfred “Globalizimi” (përkthim), Oxford, 2003

Tregtia e lirë e zhvilluar nga Anglia jo vetëm me vendet koloniale, por edhe me partnerët tregtarë dhe ekonomikë, bëri që ky fenomen të ishte një tjetër element i fuqishëm i globalizimit dhe dominimit britanik.

I.1.1. Transporti si faktor i globalizimit

Transporti dhe komunikimi shfaqën edhe përmbysjen e modeleve protoglobaliste të periudhave të mëparshme dhe goditjeve globale të viteve 1850. Transporti u zhvillua edhe më tepër me rritjen e kapacitetit të shpejtësisë dhe volumit, që erdhi si rezultat i aplikimit të motorëve të industrializuar me avull, tokësor dhe detar. Edhe komunikacioni pësoi një revolucion të vërtetë, si rezultat i zhvillimit të telegrafit në përmasa globale. Përdorimi i anijeve me avull u shtua së tepërmi gjatë shekullit XIX. Anijet e erës u zëvendësuan me të tjera, të cilat fillimisht hasën probleme përsa i përket lundrimit apo ancorimit të tyre, si rezultat i madhësisë, peshës dhe mbushjes me karburant. Vetëm më 1840-n anija e parë me avull arriti të bënte një udhëtim të suksesshëm nga Liverpool-i në New York.

Koha e udhëtimit u ul në mënyrë të ndjeshme, sasia e mallit të mbajtur në to u rrit dhe problemet që këto anije mund të hasnin, u zvogëluan duke e bërë këtë proces një ndër më të rëndësishmit, jo vetëm të procesit të globalizimit, por dhe të historisë së botës. Gjatë viteve 1900, rrugët e anijeve me avull shtriheshin në të gjitha oqeanet kryesore, duke krijuar lidhje midis kontinenteve të pabanuara me zonat me kontakte të shumta.

Kostot e udhëtimit gjithashtu u ulën në mënyrë të ndjeshme, duke i bërë më të lehta dhe të përballueshme këto lloj udhëtimesh, jo vetëm për tregtarët, por edhe për pasagjerët e thjeshtë apo turistët.³

Trenat e drejtuar nga motorë me avull luajtën gjithashtu një rol të rëndësishëm në rritjen e globalizimit. Linjat ndërkontinentale po përfundonin rreth viteve 1860, duke lejuar lëvizjet prej Atlantikut drejt Paqësorit në Shtetet e Bashkuara të Amerikës si dhe në Kanada.

Lëvizjet me tren, të cilat përfshinin kryesisht transportet e mallrave të vendit, filluan të ndihmonin rajonet në brendësi të kontinenteve, që të ishin aktive në tregtinë dhe kontaktet globale. Në fushën e teknologjisë së komunikimit pati një rëndësi shumë të madhe shpikja dhe përdorimi i telegrafit, i cili mundësoi komunikimin në mbarë botën, shumë më shpejt dhe më lirë sesa mund të kushtonte më parë.

---

³ Selmanaj, Selman "Globalizimi dhe tranzicioni", Prishtinë, 2006

Duhet përmendur se gjatë viteve 1890 lidhjet telefonike ndërkombëtare filluan të merrnin jetë, megjithëse në mënyrë më të ngadaltë, duke u shoqëruar edhe nga shpikja e përdorimi i radios. Për të plotësuar teknologjinë e transportit dhe komunikimit, luajti rol edhe impakti i kanaleve të reja, të cilat ndihmuan në lidhjen e Afrikës me Azinë dhe Evropën, e më pas të Azisë dhe Paqësorit me Amerikën dhe Amerikën Latine. Roli i këtyre kanaleve tregoi një interes të ri në uljen e ndjeshme të barrierave të transportit dhe ndikoi së bashku me teknologjinë e re të anijeve me avull në rritjen e ndjeshme të kontakteve globale.

Gjithashtu ndikoi në uljen e ndjeshme të largësive midis 26 shteteve apo kontinenteve të ndryshme, ku mund të përmendim se largësia e Indisë nga Evropa ishte ulur me 50%. Ndryshimet kyçe në politikë ishin elementet përfundimtarë të kornizës së globalizimit në fund të shekullit XIX. Të udhëhequra nga Britania e Madhe, fuqitë kryesore evropiane, me më shumë hezitim SHBA-ja, lëvizën drejt një modeli që ulte tarifat e mallrave të huaja, duke pretenduar se kështu do të nxiste tregtinë e lirë, nga ku do të përfitonin të gjithë pjesëmarrësit. Britania, si vendi i parë industrial në botë, e filloi këtë politikë që prej viteve 1830, duke qenë e sigurtë në fuqinë e saj. Vendet e tjera ishin më pak të vullnetshme për të ndërmarrë një hap të tillë, pasi përpiqeshin të mbronin fermerët e tyre prej mallrave bujqësore shumë herë më të lira që importoheshin nga jashtë.⁴

Elementi i dytë i kësaj politike ishte forca që imperialistët evropianë dhe amerikanë filluan të aplikonin në shtetet e tjera, duke i përhapur tregjet e tyre edhe më shumë. Përgjithësisht vendet lindore si Kina, Japonia apo Rusia u përpoqën të kishin një pjesëmarrje të ulët ndërkombëtare, sepse kjo do të thoshte rritje e kontrollit të Perëndimit ndaj tyre. Rivaliteti dhe armiqësia midis vendeve të ndryshme, sidomos mes Lindjes dhe Perëndimit, e bënë edhe më të vështirë adoptimin e teknologjive dhe politikave të reja.

Pavarësisht kësaj, këmbëngulja e Perëndimit solli ndryshime të mëdha në gjysmën e dytë të shekullit XIX, krahasuar me modelet e periudhës së hershme moderne: tashmë ishte pothuajse e pamundur që ndonjë krahinë e madhe të izolohej nga tregtia dhe vizitorët ndërkombëtarë. Impaktet e shpejtësisë dhe shkallës së përhapjes së këtyre kontakteve dhe politikave të bashkëpunimit ndikuan në shumë lloj aktivitetesh njerëzore. Tregtia dhe migrimi, të dyja fryte të kontakteve ekzistuese ndër-rajonale, morën një kontur të re dhe u përhapën gjerësisht në volum.

---

⁴ Vuletiç, Vladimir "Globalizacija", Novi Sad, 2006

Shpërndarja e ushqimeve, sëmundjeve dhe teknologjive ndikoi mjaft në zhvillimin e këtij procesi, megjithëse një pjesë e mirë e modeleve të fuqishme i kishin krijuar bazat.

I.2. Organizatat ndërkombëtare, si faktor të globalizimit

Organizatat ndërkombëtare të biznesit përparuan dukshëm krahasuar me nivelet e kompanive të mëparshme ndërkombëtare tregtare. Kishte dhe shumë elemente të reja, siç ishte numri i madh i organizatave ndërkombëtare politike apo standardet humanitare, të cilat hynë në arenën globale për herë të parë. U shfaqën sugjerimet e para për një kulturë të re globale.

Një prirje e re për imitime ishte një fenomen tjetër që doli në pah në këtë fazë të globalizimit. Të gjitha këto zhvillime ishin një kontribut shumë i rëndësishëm në rritjen dhe zhvillimin e spirales së globalizimit. Duke u kombinuar me njëri-tjetrin, doli në pah ndryshimi i këtij niveli të globalizimit nga ata të mëparshmit, duke theksuar faktin se sa më e lehtë ishte lëvizja përreth botës në krahasim me kohët e mëparshme.

Zhvillimet në këto tri fusha janë kombinuar për të vënë në lëvizje procesin e globalizimit nga mesi i shekullit XX, ose për ta ri-hedhur pas fatkeqësive të luftërave botërore dhe dekadave të depresionit. Dy fushat e para janë shumë të njohura që nga fundi i shekullit të nëntëmbëdhjetë, megjithëse kanë përfituar dhe tipare të reja; fusha e tretë, gjuha, ka më tepër cilësi inovative. Përvoja dhe rezultati i Luftës së Dytë Botërore nxiti këtë trekëndësh. Lufta solli shkatërrime masive, çoi në ndarje të reja që përforcuan Luftën e Ftohtë mes Bashkimit Sovjetik dhe Shteteve të Bashkuara të Amerikës, si dhe aleatëve të tyre.

Gjithashtu, nxiti çmontimin e perandorive perëndimore, të cilat kishin përkrahur kontaktet globale. Tri faqet e luftës promovonin lloje dhe nivele të reja të ndërveprimit global. Së pari, pozicioni i ri i SHBA-së, edhe pse i kundërshtuar, siguronte një shtysë të re për lidhje të reja si, për shembull, në rëndësinë e gjuhës angleze në komunikimin ndërkombëtar. Së dyti, qëllimi i madh gjeografik i luftës - shumë më i madh se ai i Luftës së Parë Botërore - promovoi teknologji të reja që do të kishin shumë përdorime të tjera, përveç se në fushën ushtarake. Modele të reja avionësh dhe sisteme të reja komunikimi i kanë rrënjët në kërkimet e luftës.

Së fundmi, për shumë vende të botës, tronditja e luftës i detyroi shumë udhëheqës t'i rimendonin politikat e mëparshme. Politikanët amerikanë e kuptuan se mahnitja me izolimin kishte shkaktuar më tepër problem se ç'duhej.⁵

Udhëheqësit e rinj japonezë, me nxitjen e amerikanëve, i rimenduan lidhjet me botën e gjerë dhe rënia e nazizmit pati të njëjtin efekt edhe në Gjermani. Politika sovjetike u drejtua edhe më tepër drejt botës. Mbi të gjitha, udhëheqësit e vendeve të ndryshme u betuan se do të krijonin një politikë të re ndërkombëtare, e cila do të promovonte paqen dhe rritjen ekonomike. Ideja e reformimit të strukturave politike globale ishte një element i rëndësishëm në valën e globalizimit në botën e pasluftës.

I.3. Zbulimet e reja, teknologjia dhe globalizimi

Trendi i fundit dhe më gradual - por në asnjë mënyrë më pak i rëndësishëm - ngjarje (ose trend është, ndoshta, fjala më e mirë) është marrë nga disa ekonomi në zhvillim si lojtarë kryesorë në skenën ekonomike botërore. Shumica e këtyre janë në Azi dhe Amerikën Latine dhe shumica janë zakonisht të referuara si ekonomi "të sapo industrializuara". p.sh. Hong Kong, Singapor, dhe Korea, ishin ndër tridhjetë vendet më të pasura në botë në vitin 1997, thuhet sipas Bankës Botërore (1998). Shprehja më e qartë e përfaqësimit të ekonomive në zhvillim, si vende të prodhimit dhe si tregje është pjesa e tyre e neto produktit vendor të botës. Në vitin 1980, Amerika Latine, Azia Jug-Lindore, dhe Azia Lindore, vendet në zhvillim përbënin 24,1 përqind të NPV të botës, shifër korresponduese për vitin 1995 ishte 26,8 përqind (Banka Botërore 1997, 1998). Shifrat krahasuese për pjesëmarrjen e eksporteve botërore ishin 18,4 dhe 28,9 përqind; për pjesëmarrjen e investimeve direkte me kapital të huaj, 16,7 dhe 23,5 përqind, për pjesëmarrjen botërore në rrjedhjet e portofolit të investimeve të huaja, 1,7 dhe 12,6 përqind (Fondi Monetar Ndërkombëtar), për pjesëmarrjen në shfrytëzimin komercial të energjisë 19,2 dhe 29,7 përqind; për pjesëmarrjen e patentave të regjistruar në SHBA në raport botëror: 0,4 dhe 3,5 % dhe për pjesëmarrjen e linjave telefonike në botë 7,8 dhe 43,8 %⁶

---

⁵ Grup autorësh "Sociologjia i opstestvenite promeni", Skopje, 2011

⁶ Hult A. Christine "Researching and writing sciences and technology", USA, 1996

Shoqëruar me ngjarjet ekonomike të përshkruara më herët - të cilat kanë intensifikuar presionet konkurruese midis korporatave dhe janë drejtuar në një rikonfigurim të produktit dhe strategjive të inovacionit - ekonomitë e reja po ndihmojnë për të modernizuar një Veri-Jug dhe Jug-Jug ndarje të re të punës. Edhe pse ato lëvizin nëpër shtigjet e tyre të zhvillimit të investimeve (Narala 1995; Dunning dhe Narula 1996), struktura ekonomike e industrializimit të vendeve ka tendencë për të lëvizur më pranë homologëve të tyre.⁷

I.3.1. Teknologjia e informacionit në kushte të globalizimit

Teknologjia e informacionit, që është një bashkim i kompjuterëve, i telekomunikimeve dhe i softuerëve është një prej teknologjive qenësore gjenerike që bën të mundshëm punën efektive të organizatave dhe konkurrencën e tyre në treg.

Teknologjia e informacionit është një bashkim i mikroelektronikës, të kompjuteirt, të telekomunikimeve dhe të softuerit që bën të mundshëm futjen, përpunimin dhe distribuimin e informatave. Teknologjia e informacionit është një nga teknologjitë qenësore gjenerike sepse depërton në të gjitha sferat e ekonomisë, të shkencës, të jetës shoqërore dhe private dhe në to sjell ndryshime radikale. Ky term përdoret më së tepërmi në Shtetet e bashkuara të Amerikës e të njëjtin kuptim e ka edhe termi teknologjia e informacionit dhe komunikimit , i rrënjësor në Evropë.

I.3.1.1. Trendet e teknologjise së informacionit

Teknologjia e informacionit me zhvillimin e vet të hovshëm gjatë disa dekadave të fundit ka vulosur shoqërinë postindustriale dhe ka realizuar një ndikim të qenësishëm në të gjitha fushat e punës dhe të jetës së shoqërive të zhvilluara. Ndarjet e mëdha të mjeteve për hulumtim dhe zhvillim rezultojnë më veprime, metoda , stabilimente dhe aplikime të shumta inovative.

I.3.1.2. Kompjuterët

Trendi i zvogëlimit të qenësishëm i madhësisë së kompjuterëve ka filluar që nga vitet e shtatëdhjeta të shekullit të njëzetë, në mënyrë që gjatë viteve të tetëdhjeta të bëhet një përparim vendimtar më zhvillimin e mikrokompjuterëve e pastaj të kompjuterëve personalë.

---

⁷ Trefil S. James “The encyclopedia of Science and Technology”, New York, 2001

Kështu, në tavolinat tona është vendosur aftësia procesore e kompjuterëve të dikurshëm të mëdhenj që merrnin lokale të tëra, e gradualisht janë zhvilluar edhe kompjuterët e fuqishëm të bartshëm që kanë volum dhe peshën më të vogël.

Procesorët e fuqishëm , zhvillimi intensiv i procesorëve grafikë , memoria e madhe kryesore dhe e jashtme me qasje të shpejtë dhe mundësia e punës me multimedia bëjnë të mundshëm që në kompjuterët e tavolinës dhe në ata të bartshëm të bëjmë përpunime shumë kërkuese dhe të ndërlikuara , siç janë modelimet e simulimet e proceseve të ndërlikuara, përpunimi i fotografive dhe i videoregjistrimeve ose puna me bazën e të dhënave . Ekranet gjithnjë më cilësore me rezolucion të madh japin fotografi të qetë me sipërfaqe të madhe dhe me cilësi të lartë të ngjyrave.

I.3.1.3. Rrjetet kompjuterike

Paraqitja e rrjeteve kompjuterike ka bërë të mundshëm komunikimin e thjeshtë dhe të lirë dhe qasjen e shpejtë, kërkimin dhe shfrytëzimin racional të informative të vendosura në lokacione të ndryshme. Ato u kanë mundësuar organizatave afariste integrimin e proceseve afariste , komunikimin e thjeshtë dhe shkëmbimin e informatave si dhe bashkëpunimin në largësi , gjë që ka mundësuar rritjen e konsiderueshme të shpejtësisë dhe të efektivitetit të punës.

Zhvillimi i rrjetit global të kompjuterëve , të internetit ka bërë të mundshëm vendosjen e një komunikimi të lirë midis miliona kompjuterësh nga viset e ndryshme të botës. Shërbimet më të rëndësishme të internetit (siç janë posta elektronike, dërgimi i fajlave në largësi ose webi) shfrytëzohen në mënyrë masive edhe për qëllime personale dhe afariste, kurse paraqitja e afarizmit elektronik ka shkaktuar ndryshime radikale në mënyrën e punës së organizatave afariste. Rrjetet lokale dhe të përhapura të korporacioeneve me shfrytëzimin e teknologjisë së Internetit e veçmas të ëebit me mundësitë e tija multimediale dhe me thjeshtësinë e publikimit , janë transformuar në intranete.

Ndërlidhja e intranetit në internet u bën të mundshëm shfrytëzuesve të rrjeteve të korporacioeneve që pa pasur nevojë për kurrfarë përgatitje ose për harduer ose softuer shtesë t'i shfrytëzojnë shërbimet e internetit.

Me ndërlidhjen e intranetit të një korporacioni me intranetet e korporacioneve të bashkëpunëtorëve , p.sh më ndërlidhjen me intranetet e furnizuesve më të mëdhenj, bëhet i mundshëm shfrytëzimi i shpejtë dhe racional i resurseve të korporacionit të bashkëpunëtorëve që shfrytëzohen në afarizmin e përbashkët. Intranetet e tilla që ndërlidhen me intranetet e tjera quhen ekstranete.

I.3.1.4. Rrjetet sociale më të përdorura në botë

Ne jetojmë në botën e rrjeteve sociale, ku përditshmëria jonë lidhet shumë me informacionin që kërkojmë të marrim herë pas here, duke u bazuar në interesat tona. Varësia e njerëzve është në nivel shumë të lartë, por edhe më shumë e theksuar tek adoleshentët tek të cilët vet kapaciteti i tyre bën që ato të hulumtojnë më shumë me botën virtuale. Adoleshentët në ditët e sotme kalojnë një kohë shumë të madhe duke iu përkushtuar teknologjisë dhe rrjeteve sociale që ata kanë, në “Facebook”, “Instagram” e të tjera me rradhë. Celulari dhe të gjitha rrjetet e teknologjisë shikohen si një botë më vete, ku gjithsecili mund të humbasë në një farë mënyre edhe botën që ka përreth. Një adoleshent i ditëve të sotme është një adoleshent që ecën përpara me teknologjinë dhe e ka të pashmangshme për të qenë pjesë e saj në pjesën më të madhe të kohës.

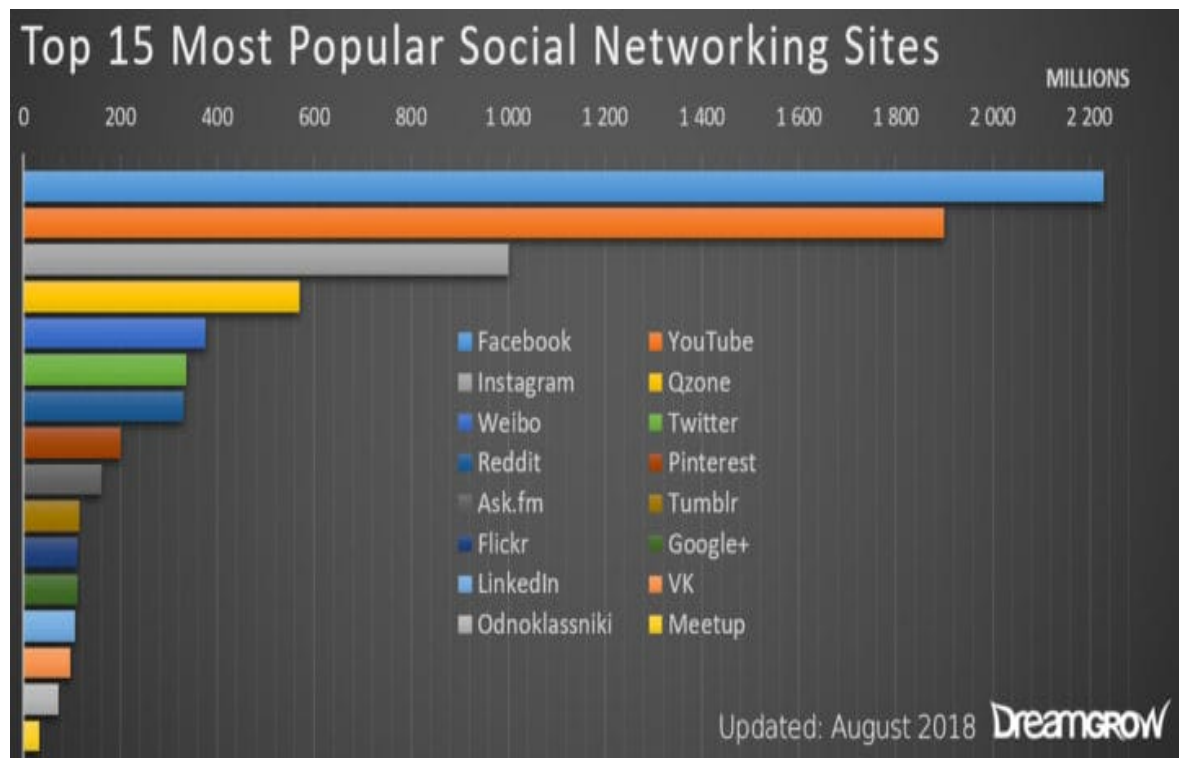

Fig.1. Grafikon i rrjeteve sociale më të përdorura në botë

Tabela nr. 1. Përdoruesitë aktivë të rrjeteve sociale më të njohura

Rrjetet sociale	Përdoruesit aktivë mujorë
Facebook	<u>2,230,000,000</u>
YouTube	<u>1,900,000,000</u>
Instagram	<u>1,000,000,000</u>
Qzone	<u>563,000,000</u>
Weibo	<u>376,000,000</u>
Tëitter	<u>336,000,000</u>
Reddit	<u>330,000,000</u>
Pinterest	<u>200,000,000</u>
Ask.fm	<u>160,000,000</u>
Tumblr	<u>115,000,000</u>
Flickr	<u>112,000,000</u>
Google+	<u>111,000,000</u>
LinkedIn	<u>106,000,000</u>
VK	<u>97,000,000</u>
Odnoklassniki	<u>71,000,000</u>
Meetup	<u>35,300,000</u>

Siç mund të shohim më lartë, Facebook po udhëheq me një diferencë të madhe para Youtube me 2 miliardë e 230 milion përdorues aktivë. Në vendin e dytë është Youtube me 1miliardë e 900 milion përdorues. Pastaj një hendek tjetër me madhësi të ngjashme kemi Instagramin në vendin e tretë me 1 miliardë përdorues. Më poshtë kemi rrjetet tjera tek të cilët nuk shohim ndonjë dallim të madh të përdorimit mes njëri tjetrit. Është Qzone me 563 milion përdorues aktivë, Twitter 336 milion përdorues aktivë, Reddit 330 milion përdorues, Pinterest 200 milion, Ask.fm 160 milion, Tumblr gjithësej me 115 milion përdorues aktivë, Flickr me 112 milion, Google+ 111 miion përdorues, LinkedIn 106 milion, VK 97 milion, Odnoklassniki me 71 milion dhe e fundit Meetup me 35 milion e 300 mijë përdorues aktivë.

Mund të themi që një adoleshent i ditëve të sotme është një adoleshent që ecën përpara me teknologjinë dhe e ka të pashmangshme për të qenë pjesë e saj në pjesën më të madhe të kohës.

II. GLOBALIZIMI

II.1. Globalizimi si filozofi e jetës , si e tashme dhe si e ardhme e njerëzimit

Koncepti i globalizimit ka tërhequr vëmendjen e shumë studiuesve, akademikëve, politikanëve dhe aktivisteve sociale në botë. Njëzet vitet e fundit të rritjes ekonomike, e njohur si epoka e globalizimit, kanë qënë një periudhë e rritjes së madhe të cilësisë së jetës për shumë njerëz në mbarë botën. Varfëria absolute ka rënë ndjeshëm dhe për herë të parë në histori treguesit e jetëgjatësisë, shëndetit dhe arsimit janë përmirësuar. Procesi i globalizimit, ndikon në mënyrë të konsiderueshme dhe në tregun e punës nëpërmjet zhvillimit të teknikave dhe teknologjive të prodhimit dhe informacionit. Në të njëjtën kohë, globalizimi ka qënë subjekt i shumë polemikave, ai është parë shpesh si shkak i problemeve sidomos në vendet më pak të zhvilluara ku pasojat janë edhe më të ndjeshme.⁸

Fig. nr.2. Paraqitje grafike e globit dhe procesit të globalizimit në të.

---

⁸ Peterson, Matthew "Global Warming and global politics", London, 1996

II.2. Globalizimi një koncept i diskutueshëm

Ndryshimet shoqërore gjatë historisë kanë pasur ndikime të ndryshme në jetën e njerëzve nëpër epoka të ndryshme. Shpesh herë, ndryshimet shoqërore kanë pasur ritme të ngadalshme dhe në të shumtën e rasteve, këto ndryshime kanë ndikuar vetëm në aspekte të kufizuara të jetës së njerëzve.

Zakonisht, këto ndryshime janë shprehur si risi ekonomike, politike e kulturore në jetën shoqërore të popujve të ndryshëm, të cilat në raste të caktuara, kanë pasur një shtrirje më të gjerë, duke i kaluar kufijtë e grupeve shoqërore e popujve dhe duke u shtrirë nëpër popuj e kultura të ndryshme. Fillimi, përhapja dhe ndikimi i revolucionit industrial në shekujt XVIII, XIX dhe, sidomos, në fillim të shekullit XX i dha një dimension të ri jetës së njerëzve në tërë botën.

Ndryshimet që ndodhën në prodhimtari, në bujqësi dhe në transport patën efekt në jetën socio-ekonomike e kulturore, në fillim në Britaninë e Madhe, pastaj edhe në vendet e gjera të Evropës Perëndimore dhe në Amerikën Veriore. Kjo bëri që jeta e njerëzve gjithandej nëpër botë të ndryshojë me ritme shume më të shpejta, por edhe të pësojë diferencime në kuptim të cilësisë së jetesës midis vendeve perëndimore dhe vendeve të ashtuquajtura të Botës së Tretë. Në gjysmën e dytë të shekullit XX, përparimet teknologjike e futën botën në një periudhë të re, në periudhën e globalizimit.

Çfarë është globalizimi?

Në literaturën shkencore tashmë janë dhënë përkufizime të ndryshme për globalizimin si dukuri, por edhe për momentin historik, prej kur mund të thuhet se bota është futur në periudhën e globalizimit.

Mund të përkufizohet edhe si proces, në bazë të të cilit popujt e botës janë të unifikuar në një shoqëri të vetme dhe funksionojnë bashkërisht. Ky proces është kombinim i forcave ekonomike, teknologjike, sociokulturore e politike”.

Në një tjetër enciklopedi “online”, në Stanford Encyclopedia of Philosophy, gjejmë këtë përkufizim: “Në diskursin e përditshëm globalizimi shpesh funksionon pak më tepër sesa një sinonim për një a më shumë nga fenomenet në vijim: përkrahja e politikave klasike liberale (ose të tregut të lirë”) në ekonominë botërore (“liberalizimi ekonomik”), dominimi në rritje i formave të jetës politike, ekonomike dhe kulturore perëndimore (ose edhe amerikane), përhapja e shpejtë e teknologjive të reja të informacionit (“revolucionit i Internetit”), si dhe nocioni se njerëzimi është duke qëndruar në pragun e realizimit të një bashkësie të vetme të

njësuar, në të cilën forcat e mëdha që kanë shkaktuar konflikte shoqërore janë duke u zhdukur (“integrimi global”).

Globalizimi, një term i përdorur në mbarë botën, nuk është më një koncept i ri ose dukuri e re në shkrimet akademike dhe botën e biznesit si të shkencëtarë socialë, gazetarë, analistë të biznesit, teoricienëve të menaxhimit, etj. Koncepti ka gjetur shprehjen sot në të gjitha gjuhët e mëdha të botës.

Globalizimi nuk është një fenomen thjesht bashkëkohor. Shumë studiues tani e njohin globalizimin në kuptimin ekonomik, social dhe kulturor me 'shoqërinë e vet globale'. Duke menduar për bashkimin dhe ri-formësimin e botës në një fshat global dhe përshkrimin e dinamikës së marrëdhënieve politike dhe ekonomike brenda, ajo përbën thelbin dhe zhvillimin e fenomenit të ri-globalizimit.

Zhvillimi, megjithatë, edhe pse një koncept multi-dimensional, ka të bëjë me një normë prej ndryshimit në një drejtim të caktuar. Ndryshime këto në teknologji, në aspektin social, ekonomik dhe politik të jetës që çon njeriun kah një jetë e lumtur. Ajo është e lidhur ngushtë me konceptin e globalizimit.

Si një koncept ka tërhequr përkufizime dhe interpretime të shumta në mesin e dijetarëve dhe shkrimtarëve, megjithëse ai trajton procesin e transformimit të një shoqërie, në aspekt pozitiv.

Prandaj është me vend që të kuptohen globalizimi dhe zhvillimi si dy koncepte të gjëra për transformim. Pyetja që mund të kërkohet pastaj duhet të jetë që të dy konceptet praktikisht të dërgojnë në tjetrin? – Apo ato janë koncepte komplementare për çfarëdo përparimi në çdo shoqëri?! Të gjitha llojet e bizneseve janë duke përjetuar prirje drejt globalizimit, kjo në thelb ilustron mënyrën në të cilën globalizimi bashkëkohor lidh komunitetet nga një rajon i botës në zhvillim në një tjetër kontinent.

Prandaj, ideja e globalizimit sillet rreth realiteteve të tjera të reja dhe terminologjisë si: teknologjia informative, liberalizimi i tregtisë, konkurrenca ekonomike ose ndërmarrjet të lira dhe të një politike emergjente me strukturë/sistem që ka njerëz të orientuar, etj.

Ndërkaq, sipas Anthony Giddensit, “Globalizimi është intensifikimi i relacioneve shoqërore botërore, të cilat i lidhin lokalitetet e largëta në atë mënyrë që ndodhitë lokale janë të formuara nga ngjarjet që ndodhin shumë milje larg dhe anasjelltas.

Sa i përket ndikimit të globalizimit në jetën e njerëzve, shumë autorë janë shprehur se globalizimi është duke e çuar botën drejt një homogjenizimi, ku njerëzit në të katër anët e botës jetojnë, punojnë e mendojnë në mënyrë të ngjashme.

George Ritzer flet për “McDonaldization” (mekdonaldizim) për të afruar globalizimin ekonomik me globalizimin kulturor, ndërsa Benjamin Barber thekson se bota po ecën drejt një kulture të vetme globale, të cilën ai e quan “McWorld” (botë e Mcdonald-it), me të cilën vijnë qendrat tregtare, kinematë, arenat sportive, “fast food-ët” etj. Krejt këto koncepte dalin si rezultat i pikëpamjeve se globalizimi, duke ardhur dhe duke u promovuar nga Perëndimi, po e çon botën drejt “perendimizimit”, apo edhe drejt “amerikanizimit”.

II.3. Globalizimi faktor relevant në zhvillimin ekonomik

Globalizimi do të thotë gjëra të ndryshme për njerëz të ndryshëm dhe kështu ajo është përdorur në mënyra të ndryshme në literaturë. Përndryshe, kuptohet edhe si një proces i integritit jo vetëm në ekonominë e kombeve, por edhe kulturën e tyre, teknologjinë dhe qeverisjen. Më shumë, në mënyrë eksplicite, ndoshta, kjo i referohet një procesi të rritjes ekonomike, rritjes së ndërvarësisë ekonomike dhe thellimit të integritimeve ekonomike midis vendeve të botës. Ajo është e lidhur jo vetëm me përhapjen dhe vëllimin e transaksioneve ndërkufitare ekonomike por edhe me organizimin e aktiviteteve ekonomike të cilat shtrihen në kufijtë kombëtar.

Me fjalë të tjera, ajo i referohet integritit në rritje të ekonomive veçanërisht nëpërmjet flukseve të tregjeve financiare nga e gjithë bota. Ndarja e kufijve si barriera ndaj shfrytëzimit ekonomik që globalizimi përfaqëson do të thotë se, çdo vend i kësaj bote, i pasur, i zhvilluar apo i varfër, apo në zhvillim do të kenë qasje në çdo vend tjetër.

Kjo është që kombet më pak të zhvilluara të kenë qasje në tregjet e vendeve të zhvilluara në mënyrë të pakufizuar dhe anasjelltas. Kjo ka ngritur aq shumë pyetje dhe debate për subjektin e fuqisë së shtetit dhe rëndësinë e vazhdueshme të parimeve të pavarësisë, të sovranitetit dhe të kuptuarit të marrëdhënieve ndërkombëtare.

Ndërkohë, fjala globalizim, e cila është përdorur në shumë mënyra, ka formuar në të vërtetë burimin e konfuzionit dhe polemika të ngulitura në të kuptuarit e/apo problemin e zotërimit të plotë të asaj që termi sugjeron padyshim, disa e perceptojnë globalizimin si një proces të integritit në rritje në botë, ekonomi si pozitive (shpëtim), të tjerët e shohin atë si negative (dënimi) në drejtim të modelit të zhvillimit të pabarabartë.

Megjithatë, përtej të kuptuarit të përgjithshëm, konceptimi i një intensifikimi të perceptuar të ndërlikshmërisë globale ka një mosmarrëveshje të konsiderueshme në lidhje me dinamikën dhe karakteristikat e saj.

Le ta marrim sot për shembull shoqërinë tonë dhe do të shohim lulëzimin e qendrave tregtare, të restoranteve, të “fast food-ëve” e të “club-ëve” sipas modeleve perëndimore, të stileve të muzikës e të mediave audiovizuale që ndërtohen sipas modeleve perëndimore. Vetëm ky shembull tregon se sa shumë po ngjason modeli ynë i jetesës me stilet perëndimore të jetesës dhe sa shumë është duke u lidhur bota jonë me Perëndimin. Por, jo të gjithë autorët pajtohen se globalizimi është duke e çuar botën drejt homogjenizimit. Ka autorë që mendojnë se globalizimi është duke krijuar një përzierje midis asaj që është globale dhe asaj që është lokale.

II.4. Globalizimi, komunikimi dhe informimi

Shtytjen kryesore dukurisë së globalizimit i dha zhvillimi i teknologjisë, sidomos zhvillimi i teknologjisë së komunikimit dhe informimit. Krijimi i mundësive teknologjike për transmetime audiovizuale të programeve të mediave ndërkombëtare përmes satelitëve komunikues bëri që informatat dhe lajmet të përhapen shumë shpejt, duke afruar në këtë mënyrë popujt dhe kulturat e tyre. Këto transmetime bënë që bashkë me informatat, të përhapen edhe veçoritë sociokulturore të popujve të botës.

Kulminacioni i këtij përparimi, padyshim, ishte zbulimi i mikroprocesorëve ose çipave të kompjuterëve.

Në këtë mënyrë mund të thuhet se bota kaloi nga shoqëritë industriale, në shoqëri postindustriale, apo, siç i quan ndryshe Manuel Castells, në “shoqëri informacionale”. Lëshimi në përdorim i Internetit në fillim të viteve ‘90 të shekullit XX, bëri që bota ta ketë në dorë mjetin me të cilin njerëzit në të katër anët e botës ishin më afër se kurrë më parë me njëri-tjetrin. Shkëmbimi i informatave dhe lajmeve, komunikimi përmes email-ve dhe përmes mesazheve, komunikime të çastit në formë elektronike përmes shkrimit – në messenger-ë të ndryshëm, promovimi dhe reklamimi i ofertave ekonomike, kulturore e artistike, u dhanë mundësi njerëzve nga mbarë bota të afrohen dhe të jenë në kontakt të afërt me njëri-tjetrin.

Në këtë mënyrë, bota u bë një hapësirë e vetme për shkëmbime ekonomike, socio-kulturore dhe gjuhësore. Globalizimi përceptohet si një element që ushtron një ndikim të fuqishëm në sfera të ndryshme të ekzistencës njerëzore dhe të shoqërisë.

Është një fenomen që ndikon në ekonominë, kulturën, zhvillimin e shoqërive dhe politikat e shumë vendeve. Një nga dimensionet ekonomike, ku ai reflektohet është prania dhe ndikimi i tij në tregun e punës.

Në dy dekadat e fundit ka ndryshuar rrënjësisht natyra themelore e ekonomisë botërore - karakteristikat e tij kryesore janë tani konkurrenca globale, fluksi më i shpejtë i informacionit dhe një gamë më e gjërë e komunikimit, progres teknologjik dhe rritje të kompleksitetit të biznesit. Në vendet e industrializuara, tregu global ka krijuar një efekt negativ: një rritje të mprehtë në paqëndrueshmërinë e vendeve të punës dhe pabarazisë së pagave dhe një ulje të konsiderueshme të shpenzimeve sociale dhe të konsumit publik, duke krijuar efekte depresive në ato vende me lëvizshmëri të ulët të kapitalit.

Globalizimi ndikon në të gjitha sferat e jetës, diku më shumë e diku më pak. Është një proces intensiv, gjithnjë në zhvillim dhe i paevitueshëm, i cili ekziston falë aspiratave të njerëzve për një jetë më të mirë dhe zhvillimit teknologjik.

Globalizimi është një fenomen kompleks, vazhdim i zhvillimeve dhe përparimeve të cilat janë shfaqur me kohë dhe kanë vazhduar të përsosen edhe më tej me kalimin e viteve.

Përkufizimi i globalizimit ka interpretime nga më të ndryshme. Sipas Malcom Waters globalizimi është procesi shoqëror në të cilin kufizimet gjeografike mbi angazhimet shoqërore, ekonomike, politike dhe kulturore zbehen dhe individët janë gjithnjë e më shumë të vetëdijshëm mbi këtë fenomen.

II.5. Dimensionet e globalizimit

Gjithnjë në rritje fluksi i trafikut ndërkufitar në drejtim të parave, informacionit, njerëzve dhe teknologjisë sikur nuk ka të ndalur. Disa argumentojnë se kjo është një situatë klasike e të pasurve për t'u bërë edhe më të pasur, ndërsa të varfëritë më të varfër ndërsa standardet globale të jetesës janë rritur në përgjithësi, siç zë rrënjë industrializimi në vendet e treta të botës, ato kanë rënë në vendet e zhvilluara.

Sot hendeku midis vendeve të pasura dhe të varfërve është zgjeruar, siç është hendeku mes të pasurve dhe të varfërve brenda këtyre vendeve. Nga shumë analistë pohohet se globalizimi po e mbyt Evropën, ashtu siç është spastruar tashmë pjesa më e madhe e klasës së mesme amerikane. Spanja dhe Greqia po përballen me kriza ekonomike, që shumë kombe të tjera evropiane e shohin në horizontin e afërt këtë situatë: punëtorët emigrantë në moshë janë në pension me paketa të shëndetshme të përfitimit, por punëtorët e rinj të cilët po paguajnë për këto përfitime nuk janë duke bërë diçka për të ardhurat (ose duke paguar taksat) të bëra nga prindërit e tyre.

Globalistë thonë se kjo është një mundësi e madhe për t'i shkurtuar përfitimet për të vjetrit (dhe për rininë në të ardhmen) duke i çuar kështu buxhetet e vendeve përsëri në ekuilibër. Nga ditët e Adam Smith, ekonomia klasike vuri në dukje se prodhimin dhe plasimin janë vetëm dy mënyra për të krijuar pasuri.

Homogjenizimi i botës është tjetër rezultat, me të njëjtin brend-dyqane, kafesh në çdo qoshe dhe të njëjtat kioska, në dukje, në çdo qytet në çdo vend. Kështu, derisa globalizimi ka promovuar kontaktet dhe shkëmbimin mes kulturave ajo gjithashtu ka tendencë për t'i bërë ato më shumë të ngjashme me njëra-tjetrën. Deri në gjetjen e një zgjidhje më të mirë, arsimit, fleksibiliteti dhe përshtatshmëria janë çelësat për të mbijetuar.

Deri më tani e vetmja përgjigje që politikanët dhe liderët e biznesit dakordohen në çështjet e globalizimit të tregut ndërkombëtar është vlera e një fuqie punëtore të arsimuar, fleksibël dhe e adaptuar. Kritikët e globalizimit thonë se ai dobëson sovranitetin kombëtar dhe lejon vendet e pasura për të transportuar punët e brendshme të huajt ku fuqia punëtore është shumë më e lirë. Cila është historia e vërtetë mbi globalizimin?

Kjo varet shumë nga perspektiva personale. Ndikimi kryesor i globalizimit në 30 vitet e fundit ka ulur barrierat mbrojtëse në tregti që vendet për shekuj e kanë përdorur për të siguruar ekonominë e tyre lokale si të vet-mjaftueshme për të transportuar prodhimin (krijimi i pasurisë) nga vendet e zhvilluara në vendet në zhvillim.

Korporatat transnacionale e duan këtë sepse në vendet me kosto të ulët të punës dhe rregulloreve mjedisore dhe të sigurisë kjo është më e dobishme për prodhimin e produkteve. Së pari, ajo duket si një marrëveshje e mirë për konsumatorët në vendet e zhvilluara, mallrat janë më të lira, por më shumë se një dekadë, apo dy ose tre, krijimi i pasurisë së patundshme është reduktuar dhe mbetja e pasurisë së vjetër është shpenzuar, kombet e zhvilluara po bëhen progresivisht të varfra dhe më të varfra. Në të njëjtën kohë, kombet e zhvilluara bëhen edhe më të pasura, sepse ato janë vende që prodhojnë pasuri të vërtetë.⁹

Kjo na shpie përsëri në Spanjë dhe Greqi - dhe problemin e të gjitha vendeve të zhvilluara, duke përfshirë SHBA. Për sa kohë globalizmi vazhdon me intensitet, korporatat trans-nacionale do të vazhdojnë të bëhen edhe më të pasur. Por, më e rëndësishmja, ata me kalimin e kohës synojnë të fitojnë pushtet politik që vjen me kontrollimin e ekonomive.

---

⁹ Azizi A. "Bashkimi Evropian- E Drejta, Institucionet dhe Politikat"- Tetove, 2010

II. 6. Varshmëria ekonomike e vendeve si pasoj e globalizimit

Komisioni Evropian përcakton globalizimin si proces ku prodhimi dhe tregjet në vende të ndryshme bëhen gjithnjë e më të ndërvarura për shkak të dinamikës së shkëmbimit të mallrave dhe shërbimeve, fluksit të kapitalit dhe të teknologjisë.

Për Giddens, globalizimi nuk është një fenomen i ri, rrënjët e saj qëndrojnë në periudhën në të cilën ndikimi perëndimor filloi të zgjerohet me zbulimin e botëve të reja dhe zgjidhjen koloniale të fuqive të mëdha evropiane. Pasojat e saj aktuale të pranishme, megjithatë, mbartin tipare origjinale.

Giddens argumenton se si globalizimi ka sjellë me vete intensifikimin e marrëdhënieve shoqërore në mbarë botën të cilat lidhin lokalitete të largëta, duke siguruar që ngjarjet lokale të jenë të modeluar nga ngjarjet që ndodhin shumë milje larg dhe anasjelltas.

Fondi Monetar Ndërkombëtar me globalizim kupton rritjen e ndërvarësisë mes vendeve në botë në lidhje me vlerën dhe vëllimin e transaksioneve që përfshijnë shkëmbimin e mallrave, shërbimeve dhe të lëvizjes së kapitalit

Rezultatet janë të ndryshme - disa shtete janë zhvilluar në mënyrë dinamike, disa të tjera fundosen gjithnjë e më shumë në varfëri, dhe të tjerë përballen edhe me vështirësi dhe përmirësojnë vendin e tyre në renditjen e konkurrencës ndërkombëtare dhe në ndarjen ndërkombëtare të punës.

Si rezultat i globalizimit koha dhe hapësira janë zvogëluar dhe shumë "kufijë" janë zhdukur, duke rritur ndërvarësinë mes ekonomive, kulturave dhe njerëzve në mbarë botën.

Tabela nr.2. Përfitimet dhe humbjet që sjell globalizimi në sferën ekonomike, politike dhe shoqërore- kulturore.

Përfitimet	Humbjet
	Sfera ekonomike
<ul style="list-style-type: none"> -rritjen e cilësisë së produkteve dhe shërbimeve, -uljet në shpenzimet e komunikimit dhe të prodhimit shkaktojnë rritje te standardit të jetesës - rritja ekonomike -vende të reja pune -nxitjen e eksporteve -qasje të teknologjisë moderne dhe të informacionit -hyrja e kapitalit të huaj -transferimi i kapitalit të ekonomive të pazhvilluara 	<ul style="list-style-type: none"> -privatizimi i pakontrolluar i sektorit dhe hapësira publike -privatizimi i problemeve sociale -rritja e distancës midis segmenteve të veçanta të tregut të punës -përqendrimi i pushtetit rreth një supefuqie -përhapja e shpejtë e krizave në tregjet e integruara -rritjen e papunësisë -rëndim të konkurrencës agresive për vendet pritëse të kapitalit të huaj -shkatërrimi i industrisë familjare
	Sfera politike
<ul style="list-style-type: none"> -zhdukja graduale e barrierave për bashkëpunim ndërkombëtar -demokratizimi dhe linearizimi i sistemit botëror -universalizimi gradual i të drejtave të njeriut -rritjen e institucionalizimit dhe formalizimit të marrëdhënieve ndërkombëtare -integrimi rajonal -shpërndarja e pushtetit 	<ul style="list-style-type: none"> -kufizim i sovranitetit të shteteve -rënie e rëndësisë se organizatave politike ndërkombëtare -rënia e rolit të qeverive kombëtare -kriza e institucioneve ndërkombëtare -reduktim i nivelit të demokracisë në nivel ndërkombëtar -zhgënjim dhe humbje e besimit në institucione -problemet e globalizimit dhe patologji sociale
	Sfera shoqërore- kulturore
<ul style="list-style-type: none"> -qasje më të lehtë në një gamë të ndryshme 	<ul style="list-style-type: none"> -zhdukja e dallimeve kulturore dhe specifike

mallrash, shërbimesh, teknologjive të reja, arritjet kulturore dhe metodat e menaxhimit -rritjen e të menduarit dhe të vetëdijes globale ndërkombëtare të hapur ndaj diversitetit kulturor -rritja e qasjes në oferta të ndryshme kulturore	kombëtare -zgjerimi i zonave të varfërisë, urisë -rritja e krimit ndërkombëtar -mungesa e kontrollit mbi përmbajtjen në internet -pasiguria e identitetit të tyre - më pak kontroll në jetën e tyre
---	--

Tabela nr.3. Subjektet që përfitojnë dhe ato që në realitet humbasin nga procesi i globalizimit

Subjektet që përfitojnë nga globalizmi	Subjektet që humbin nga globalizmi
-Japonia, SHBA, Kanada dhe Evropa Perëndimore, -Azia Lindore dhe Jug-Lindore -njerëzit e fortë dhe dinamik -tregjet globale -shtetet e forta -sektorët modern -njerëzit që rrezikojnë -njerëzit me kualifikime -kompanitë e mëdha shumëkombëshe	-vendet e varfra në zhvillim të tilla si Afrika -njerëzit pa kualifikime -shtetet e dobëta -njerëzit e dobët -sektorët tradicionalë -komunitetet lokale -bizneset e vogla dhe të mesme -punëtorët -kompanitë e vogla dhe të mesme lokale -njerëz të varur nga mbrojtja sociale

II.7. Ndikimi i globalizimit në tregun e punës

Aktiviteti ekonomik i prodhimit të mallrave dhe shërbimeve dhe shpërndarja e tyre në të gjithë botën pa barriera kuotash, tarifash të eksportit etj, është i njohur si globalizim ekonomik. Integrimi ekonomik është pjesë e globalizimit, një element përbërës i saj.

Gjatë procesit të globalizimit shfaqet integrimi i një numri të madh të tregjeve, ekonomive dhe aktorëve ekonomikë. Krijohet në këtë mënyrë një rrjet global financiar, teknologjik etj.

Globalizimi i ekonomisë botërore, është një proces i integritit global ndërkombëtar, ku tregjet bashkohen dhe eliminohen kufijtë ndërmjet tregjeve kombëtare dhe globale.

Një rol shumë të rëndësishëm në procesin e globalizimit luan ekonomia globale. Siguria ekonomike ka pasur gjithmonë rëndësi të madhe në përcaktimin e sferës së sigurisë të secilit shtet.

Ekonomia dhe gjendja e saj vendosin për të gjitha sferat e sigurisë: ushtarake, politike, sociale dhe kjo nga ana tjetër është e lidhur me sigurinë e furnizimit të lëndëve të para, duke përfshirë energjinë, ujin, arsimin dhe trajnimin adekuat, përdorimin e politikave të duhura financiare, monetare si dhe politikat për përdorimin efikas të burimeve, të cilat shteti disponon dhe përcakton statusin e zhvillimit të saj.

Globalizim do thotë rritje në internacionalizimin e ekonomive kombëtare si dhe depërtimit dhe konvergencave të mallrave dhe shërbimeve, tregut financiar dhe tregjet e punës. Thelbi i proceseve të globalizimit është thellimi i ndarjes së punës dhe zgjerimin e tregjeve, duke u manifestuar në forcimin e ndërvarësisë ekonomike ndërkombëtare dhe zgjerimin e korporatave multinacionale. Në themel të rritjes së globalizimit qëndrojnë progresi shkencor e teknik dhe liberalizimi i zhvillimit të tregtisë ndërkombëtare, investimet e huaja dhe tregjet financiare. Globalizimi fshin kufijtë midis shteteve dhe lehtësia e lëvizjes së kapitalit sjell eliminimin formal të kufijve midis tregjeve globale të punës.

Lidhjet e tregjeve globale të punës mund të shihen në kontekstin e lëvizjes së lirë të popullsisë dhe fuqisë punëtore, si dhe përmes integritit ndërkombëtar të prodhimit.

Spektori i investimeve private, vendase dhe asaj të huaj është rritur, dhe si rezultat është dyfishuar numri i vendeve të punës që krijohen çdo vit. Në të njëjtën kohë, globalizimi ka qenë subjekt i shumë polemikave, ai është parë shpesh si shkak i problemeve, sidomos për ekonominë e dobëta dhe kushteve të pamjaftueshme sociale dhe mjedisore në shumë vende në zhvillim. Efekti i globalizimit në tregjet kombëtare të punës është shfaqur në reduktimin e kërkesës për të ashtuquajturat punë tipike (punësim të plotë për një periudhë të pacaktuar)

dhe rritjen e numrit të vendeve të punës në forma jotipike si: punësimi i pjesëshëm, punësimi me kontratë për një kohë të kufizuar, kontratë me thirrje, punë në shtëpi apo telekomunikim. Format e reja fleksibël të punësimit çojnë në reduktim në shpenzimet e punës dhe koston e kapitalit dhe rrisin mobilitetin e fuqisë punëtore.

Këto forma fleksible të marrëdhënies së punës shkaktojnë një numër të madh kundërshtimesh e polemikash në shoqëri. Humbja e sigurisë së punës të punonjësve lidhur me elasticitetin e tregjeve të punës, çon në pasigurinë ekonomike të të punësuarve, në frustrim dhe në një shumëllojshmëri të tensioneve sociale.

II.8. Tregu i punës dhe teknologjia

Globalizimi, robotizimi, roli në rritje i njohurive dhe kapitalit intelektual, janë disa nga ndryshimet me të cilat ndeshemi shumë shpesh në shoqërinë kontemporane. Ndër faktorët kryesorë që përcaktojnë globalizmin janë përparimi shkencor dhe teknologjik, konkurrenca ndërkombëtare dhe politika shtetërore. Shfaqet kështu globalizimi i tregjeve dhe i konkurrencës të shkaktuar nga faktorë të tillë si:

Përparimet teknologjike – komunikim i shpejtë dhe efikas i komunikimit dhe i transportit. Sot, teknologjitë ndryshojnë si parashikimet e motit dhe parashikimet afatgjatë kanë një shkallë të ngjashme të besueshmërisë. Askush nuk mund të parashikojë të ardhmen e biznesit të ri. Tre vjet, apo edhe dy, është një kohë e gjatë për planifikimin strategjik.

Integrimi ekonomik ndërkombëtar - më pak tarifa, norma të ndryshueshme të shkëmbimit, më shumë lëvizja e kapitalit në botë. Konkurrenca globale, mundësia e tregjeve të reja dhe nevojat në ndryshim të marrësit të nevojshme, një ndryshim themelor në të bërit biznes.

Faktorët teknologjikë kanë bërë që shkëmbimi i të dhënave, informacioneve, mallrave dhe personave të jetë më i sigurtë dhe më i shpejtë. Procesi i globalizimit, ndikon në mënyrë të konsiderueshme në tregun e punës nëpërmjet zhvillimit të teknikave dhe teknologjive të prodhimit dhe informacionit.

Çdo ndryshim teknologjik ndikon në ndryshime në strukturën e kërkesës për punë, sidomos në aspektin e kualifikimeve. Risitë teknologjike ndërveprojnë në mënyra të ndryshme në sektorë të ndryshëm të ekonomisë ose të industrive.

Kalimi nga një shoqëri industriale në një shoqëri të informacionit nuk është se nuk ka efekt në tregun e punës, përkundrazi sjell një sërë ndryshimesh të rëndësishme. Gjithnjë e më tepër kemi ndryshim të strukturës së punësimit në favor të punëtorëve me kualifikime në të gjitha fushat e ekonomisë. Kjo nuk do të thotë se do zhduket plotësisht kërkesa për një fuqi punëtore të pakualifikuar, por kërkesa për këta të fundit do të ulet.

Vizioni më katastrofik i ndikimit të proceseve që po ndodhin në tregjet moderne botërore të punës e ka dhënë J. Rifkin, sipas të cilit proceset e globalizimit të avancuar, në veçanti, të revolucionit informatik e teknologjik, do të rezultojë në një rënie dramatike të kërkesës për punë. Sipas tij, teknologjitë e reja në fushën e teknologjisë së informacionit dhe automatizimi do të zëvendësojnë mendjen e njeriut dhe pas pesëdhjetë vitesh për të kryer një punë do të jetë e nevojshme vetëm 5% e fuqisë punëtore.

Ndikimet të globalizimit ekonomik mund të përmbliidhen në pesë pika kryesore:

- Rritja e tregtisë në mes ekonomive,
- Ndryshimi teknologjik,
- Rritja e shpejtë e "flukseve financiare ndërkufitare,
- Liberalizimi intensiv i tarifave,
- Ndryshime strukturore të rëndësishme ndaj shërbimeve në ndërmarrjet private.

Procesi i globalizimit provokon një ndjesi frike gjatë viteve të fundit në shumë shtete të ndryshme, pavarësisht nivelit të tyre të zhvillimit. Vendet e zhvilluara frikësohen nga ardhja e mallrave me cmime të ulëta nga vendet e varfëra si dhe të forcave punëtore të lira.

Globalizmi i lidhur aq fort me progresin teknik dhe teknologjik, bëhet motori i çdo ndryshimi të dobishëm për individët dhe shoqëritë - rrit mundësinë e sigurimit të të ardhurave të larta nga puna dhe mundësitë për të kualifikuarit, përmirëson cilësinë e jetës e cila ndikon në shkurtimin e kohës së punës dhe në zvogëlimin e ndotjes dhe përmirësimin e kushteve shëndetësore. Zhvillimi i shoqërive të bazuara në dije ka ndikim të shumëanshëm në funksionimin e tregjeve të punës. Një nga drejtimet kryesore të ndryshimit janë ndryshimet profesionale. Nga njëra anë, kemi krijimin e vendeve të reja dhe rritjen e kërkesës për punën e disa grupeve profesionale dhe nga ana tjetër kemi një rënie të kërkesës për punët e tjera.

Elektronika sëbashku me informatikën dhe telekomunikacionin janë tre profesione të cilët midis të tjerëve ndikojnë ndjeshëm në zhvillimin ekonomik dhe shoqëror në të gjithë botën dhe janë profesionet të cilat kërkohen më tepër në ditët e sotme të një bote teknologjike.

Liberalizimi i importit dhe flukset e kapitalit hapin tregjet kombëtare të punës në rritjen e ndikimeve indirekte të globalizimit nëpërmjet importit dhe teknologjive të reja të cilat përdoren nga korporatat transnacionale; kompanitë e huaja që nuk janë në gjendje për të përmbushur sfidat e globalizimit humbasin shumë dhe si pasojë, kjo kontribuon në shtim të papunësisë, sidomos në rajonet më pak të zhvilluara të botës.

Rritja e pjesëmarrjes në tregtinë ndërkombëtare të një vendi, zgjeron marrëdhëniet ndërkombëtare të tregjeve të punës; përparimi i teknologjive të informacionit dhe komunikacionit zvogëlon kërkesën për punë, eliminon punën e njeriut nga procesi i prodhimit dhe shërbimeve, shoqëria e informacionit krijon vende të reja pune duke përçmuar dhe shkatërruar ato tradicionale¹⁰.

II.9. Globalizimi dhe papunësia

Në vitet e fundit, bota e punës ka ndryshuar me një ritëm të shpejtë dhe të vazhdueshëm. Futja e teknologjive të reja të informacionit dhe komunikacionit në vendin e punës, globalizimi i tregjeve dhe kështu me radhë kanë pasur një ndikim të konsiderueshëm mbi përmbajtjen, format e punës dhe profesionalizmit.

Papunësia mes të rinjve sot është një realitet shumë i hidhur në shumë vende të Europës të cilat duhet të perballen me këtë sfidë të madhe për vendin e tyre. Norma mesatare e papunësisë në BE në vitin 2012 ishte gati 23%.

Norma shumë më të larta vërehen në Irlandë (30%), Sllovaki (34%), Itali (më shumë se 35%), Portugali (gati 38%) dhe mbi të gjitha, në Kroaci (43%), ish-Jugosllavi (54%). Kulmi i papunësisë është arritur në Spanjë (53%) dhe Greqi (më shumë se 55%).

Kjo papunësi masive shtrembëron shpërndarjen e të ardhurave, zvogëlon lëvizshmërinë sociale dhe përparimin shoqëror. Kjo gjë krijon pasiguri të papranueshme, jo vetëm për ata që nuk kanë punë të rregullt, por edhe për miliona të tjerë, puna e të cilëve është e kërcënuar rëndë. Papunësia gradualisht dëmton strukturën shoqërore.

Kjo situatë e deshpëruar ku rinia po vuan pasojat më të rënda, është ekonomikisht dhe shoqërisht e papranueshme në të gjitha aspektet. Kjo papunësi është shkaku i zhvillimit të sjelljeve agresive, të dhunshme dhe të rritjes së kriminalitetit kudo dhe shteti duket i

---

¹⁰ . Hult A. Christine “Researching and writing sciences and technology”, USA, 1996

pafuqishem për të garantuar sigurinë dhe të mirat materiale të njerëzve, një nga detyrimet e tij të mëdha.

Papunësia është një fenomen kompleks dhe janë shumë shkaktarë të saj, të cilat mund të klasifikohen në pesë faktorë kryesorë¹¹:

1. Papunësia kronike e shkaktuar në nivel kombëtar, tregtia e jashtme e pavarur , me procedura të mbrojtjes sociale;
2. Papunësia e shkaktuar nga shkëmbimi global i lirë dhe një sistem monetar ndërkombëtar që gjeneron çekuilibër;
3. Papunësia e shkaktuar nga emigracioni;
4. Papunësia teknologjike .

Globalizimi i ekonomisë është përfitim për një pjesë të privilegjuar por jo për pjesën më të madhe të shoqërisë.

Globalizimi i nxituar dhe anarkik mund të shkaktojë vetëm papunësi dhe mungesë të stabilitetit kudo, dhe në fund, në mënyrë të pashmangshme do të jetë një disavantazh për të gjithë njerëzimin.

Cfarë ndikon në rritjen e papunesisë?:

1. Sipërmarrësit që reduktojnë punësimin;
2. Konkurrenca, e cila detyron ata të marrin keto masa;
3. Globalizimi dhe
4. Përqëndrimi i mjeteve të prodhimit në duart e një pakice - në mënyrë që gjithnjë e më pak prodhues përmbushin pjesën më të madhe të kërkesave; pjesa tjetër e njerëzve mbeten pa punë.

Rritja e tregtisë në përgjithësi ka krijuar më shumë vende pune, megjithatë rritja paralele e konkurrencës ka detyruar shumë kompani të pushojnë nga puna punëtorët e tyre në mënyrë që të shkurtojnë kostot, dhe të rrisin efikasitetin dhe fitimet.

Liberalizimi i tregtisë dhe globalizimi i ekonomisë të favorizuar nga zhvillimet e shpejta teknologjike prodhon mundësi zhvillimi ekonomik për shtetet, por shkakton edhe jostabilitet në punësim për një pjesë të konsiderueshme të popullsisë: në përgjithësi të rinj, grave, punëtorëve me kualifikim të ulët.

---

¹¹ .Pierre, Jon “Globalization and Governance”, Cheltenham, 2013

Globalizimi është një proces natyral i cili ka ardhur duke u zhvilluar gjithnjë e më tepër.

Globalizimi ekonomik reflekton zgjerimin e vazhdueshëm dhe integrimin e ndërsjellë të kufijve të tregut, dhe është një tendence e pakthyeshme për zhvillimin ekonomik në të gjithë botën në këtë mijëvjeçar. Përparimi i shkencës dhe teknologjisë ka reduktuar në masë të madhe koston e transportit dhe komunikacionit dhe ka reduktuar barrierat politike të tregut dhe investimeve. Globalizimi ka ekspozuar ekonomitë kombëtare në konfrontim dhe konkurrencë më të thellë se asnjherë tjetër.

Ai është një proces i pandalshëm dhe i pashmangshëm, një proces i nevojshëm për zhvillimin dhe përmirsimin e mëtutjshëm të shoqërisë, kulturës, tregtisë, etj.

Megjithatë globalizmi sjell dhe pasoja të ndryshme. Tregu global ka krijuar një rritje të mprehtë në paqëndrueshmërinë e vendeve të punës dhe pabarazisë së pagave si dhe një ulje të konsiderueshme të shpenzimeve sociale dhe të konsumit publik, duke krijuar efekte depresive në ato vende me lëvizshmëri të ulët të kapitalit. Kalimi nga një shoqëri industriale në një shoqëri të informacionit sjell një sërë ndryshimesh të rëndësishme në tregun e punës.

Format e reja fleksibël të punësimit çojnë në një reduktim në shpenzimet e punës dhe koston e kapitalit, dhe rrisin mobilitetin e fuqisë punëtore. Humbja e sigurisë së punës të punonjësve lidhur me elasticitetin e tregjeve të punës, çon në pasigurinë ekonomike të të punësuarve, në frustrim dhe në një shumëllojshmëri të tensioneve sociale.

Me gjithë premtimet e përsëritura për uljen e varfërisë në dekadën e fundit të shekullit të njëzetë, në fakt numri i personave që jetojnë në varfëri është rritur me 100 milion, dhe kjo ndodhi në një kohë kur të ardhurat e përgjithshme në botë janë rritur me një mesatare prej 2.5% në vit. Për të reduktuar papunësinë nevojitet investim në kapitalin njerëzor dhe investime në krijimin e vendeve të punës në vend¹².

---

¹² Pierre, Jon “Globalization and Governance”, Cheltenham, 2013

II.10. Globalizimi dhe interneti

Koncepti i globalizimit sot paraqet një hit në skenën intelektuale, ekonomike dhe politike, si dhe është bërë angazhim intelektual botëror.¹³

Një ndër mjetet kryesore që është duke I shërbyer kësaj shtrirjeje është fuqia e padiskutueshme e mjeteve të komunikimit masiv, kjo më së miri ilustronet përmes shprehjes “ pushteti I katërt”, pas atij legjislativ, ekzekutiv dhe gjyqësor. Kur janë në pyetje masmediat , pa dyshim është internet ai që ushtron ndikim shumë të madh, për shkak të shtrirjes shumë të gjerë, numrit jashtëzakonisht të madh të ërdoruesve dhe mundësisë për të iu qasur varësisht nga interesimet dhe shijet personale.

Si shpikja më e madhe e njerëzimit , interneti po transformon gjithnjë e më tepër jetën e njeriut. Interneti mundësoi komunikimin e shpejtë të individëve e organizatave, ai është gazeta më e madhe dhe enciklopedia më e zgjeruar e botës modern.

Në internet mund të komunikosh , mund të lexosh, mund të kulturohesh, mund të informohesh, mund të blesh e të shesësh mallëra e shërbime , mund të botosh, të dëgjosh muzikë , të shohësh koncerte, filma etj.

Mirëpo nga ana tjetër kemi grupmoshat e reja të cilët këtë mjet komunikimi e shohin vetëm si mjet për të kaluar koëhn e lirë, duke shkaktuar kështu çrregullime të ndryshme në jetë për arsye se personaliteti i tyre është ende i paformuar plotësisht dhe është shumë më i prirur për të iu ekspozuar ndikimeve të ndryshme.

Këto efekte reflektohen në mënyra të ndryshme në bashkëveprimin social të individëve . Megjithëse mendohet se kryesisht ndikimi i internetit te të rinjtë është pozitiv , studiues të ndryshëm flasin për të kundërtën. Ka disa përpjekje për të vënë disa rregulla për sa i përket kohës dhe mënyrës së shfrytëzimit të internetit siç është kufizimi i kohës ose pamundësia i vizitimit të disa webfaqeve , por të rinjtë janë aq kurioz sa janë në gjendje të bëjnë shumë vetëm e vetëm për të pasur mundësinë për të surfuar nëpër rrjet.

Sikur në çdo shoqëri edhe në vendin tonë njerëzit që fillojnë të bëhen shfrytëzues të rregullt të shërbimeve të internetit shfaqin disa ndryshime në personalitetin e tyre, e këto ndryshime të të rinjtë janë më të pa parashikueshme dhe më të vrullshme.

---

¹³ Hasan Jashari, Z.Zhoglev, J.Abdullai,*Studentët dhe lëvizjet globale, politike dhe religjioze*, Shkup, 2008 fq, 7, 19

Fig. nr. 3. Parqitje grafike e pushtimit të internetit në mbarë botën.

II.11. Ndikimi i internetit në procesin e të mësuarit

Psikologët deklarojnë se nxënësit që merren me kompjuter pasi kryejnë mësimet, harrojnë rreth 70% të asaj që kanë mësuar e studiuar. Kjo u bë e ditur në një konferencë për nxënësit, prindërit dhe mësueset e shkollave fillore rreth detyrave që u takojnë prindërve dhe nxënësve për të qenë të suksesshëm.

Në raste të tjera, koha e kalimit në internet mund të bëhet shkak për mosinteresim për mësim dhe largimin total të vëmendjes nga shkolla. Përdorimi i internetit bën të mundur që nxënësit të bëjnë kërkime dhe të marrin të dhëna edukative të cilësisë së lartë nga bibliotekat, vebfaqet, muzeumet, galeritë dhe burime tjera informative nga e gjithë bota. Në shumë vende të botës gjatë mësimit, mësuesit do t'i udhëzojnë nxënësit drejt materialeve specifike dhe burimeve edukative. Në ato raste kur nxënësve iu është dhënë leja të përdorin internet jashtë orëve të mësimit ato duhet të bëjnë dakord që të hyjnë vetëm në ato faqe internet të cilat janë të përshtatshme për përdorim në shkollë.

Mirëpo përdorimi i internetit është kryesisht i natyrës kontaktuese. Sa i përket përdorimit të internetit për qëllime shkencore nxënësit nuk e përdorin pothuaj se aspak.

Mund të themi se kjo mënyrë e përdorimit të internetit nga nxënësit e shkollave ka ndikim jo të mirë në procesin e të mësuarit.

Tek nxënësit mungon informimi më konkret lidhur me mundësinë e shfrytëzimit të internetit edhe për qëllime të tjera, përderisa profesorët të cilët ligjërojnë në shkollat tona nuk kanë mundësinë t'i ofrojnë njohuri (arsyet mund të jenë të ndryshme, si mungesa e trajnimeve konkrete etj) për mënyrat e mundëshme të gjurmimit nëpër vebfaqe të ndryshme për literaturë shkollore nxënësit të gjitha njohuritë që im marrin për qasje në internet i bëjnë përmes formave tjera (internet kafe-ve) ku këto njohuri që marrin janë shumë të pakta dhe jo njohuri shkencore, por kryesisht njohuri kontaktimi me të tjerë sepse internet nga të rinjtë kryesisht përdoret për qëllime argëtuese që shpesh janë edhe me pasoja të natyrave të ndryshme.

II.12. Interneti revolucion elektronik i kohës

Krahas avantazheve të internetit në shumë sfera të jetës dalin në pah edhe disavantazhet e tij nëse nuk i kushtohet kujdes mënyrës së përdorimit. Në shumë vende të zhvilluara shkollat publike kanë një mënyrë më të organizuar të mësimi dhe përdorimit të internetit ku nxënësve iu mundësohet qasje më e lehtë e qëllimeve shkencore.

Mungesa e këtij organizimi të mësimi dhe përdorimit të internetit në shkollat tona është arsyeja pse ai nuk përdoret për qëllime shkencore.

Pra , tash për tash kjo lloj qasje në internet nga ana e nxënësve më shumë ka efekte negative në mbarëvajtjen e procesit mësimor.

Nevojitet një angazhim më i madh i institucioneve përgjegjëse lidhur me hetimin e këtyre ndikimeve dhe gjetjen e zgjidhjes më të përshtatshme të kësaj çështje, në mënyrë që të shfrytëzohet mundësia të cilën e shfrytëzojnë të gjitha shkollat e botës modern për lehtësimin e punës dhe ngritjen e kualitetit të procesit mësimor.

Cilat janë ndikimet e globalizimit në proceset gjuhësore në botë? U përmend më lartë se globalizimi është rezultat i zhvillimit industrial dhe teknologjik i vendeve perëndimore, sidomos i Shteteve të Bashkuara të Amerikës. Gjithashtu u tha që karakteristikë shoqëruese e proceseve globalizuese është shtrirja e korporatave të mëdha ndërkombëtare në të gjitha kontinentet, përhapja e mediave dhe internetit.

Kur kemi parasysh që korporatat ndërkombëtare, mediat kryesore dhe interneti janë të dominuara në masë të madhe nga Shtetet e Bashkuara të Amerikës, atëherë mund të thuhet lirisht që anglishtja si gjuhë kryesore e SHBA-së, është dominuese në botë.

Kur kësaj i shtohet edhe fakti që për disa shekuj me radhë Britania e Madhe ishte vendi me më shumë koloni në botë dhe me ndikim të madh politik, ekonomik e ushtarak, atëherë konstatimi se anglishtja është gjuha kryesore në botë bëhet i padiskutueshëm.

Sot anglishtja po bëhet gjithnjë e më shumë gjuhë e globalizimit dhe e proceseve që ndërliken me të. Përhapja e mediave, internetit dhe dixhitalizimi e bëjnë anglishten në kuadrin e sotëm gjuhësor botëror, gjuhën kryesore.

Supremacia politike, ekonomike dhe kulturore e SHBA-së, por edhe e Britanisë së Madhe, ka bërë që anglishtja të imponohet si gjuhë e komunikimit masiv në nivel botëror, pra të bëhet një lingua franca botërore, e ngjashme me latinishten dikur.

Sot, anglishtja shërben si gjuhë kryesore për komunikim midis folësve të vendeve të ndryshme.¹⁴

---

¹⁴ Soros George - On Globalization, Washington D.C. 2002

III. SFIDAT GLOBALE

III.1. Integrimi në BE dhe globalizimi

Po në ç'gjendje është katandisur Europa?... në tokat e saj të gjera sa të ha syri, mes rrënojave të qyteteve dhe shtëpive të dikurshme, turma të dërmuara e të uritura qeniesh njerëzore që me gojën hapur nga hutimi i plotë zhbirojnë horizontin e zymtë në pritje të ndonjë rreziku apo fushate të re territori... Kjo është ajo çka shtetet dhe kombet europiane morën në këmbim të luftës shkatërruese për jetë a vdekje me njëri-tjetrin.

Gjithësesi, ka një rrugë dalje. Duhet rikujtuar famlija europiane, ose diçka sa më e ngjashme me një organizim të tillë, që të sjellë paqe, siguri dhe demokraci për të gjithë.

“Ne duhet të ndërtojmë Shtetet e Bashkuara të Europës”

– kjo thënie nga Winston Churchill (Zyrih, 19 shtator 1946).

Kriza e botës bashkëkohore që e ka kapluar globin, ka rritur tepër rëndësinë e bashkëpunimit ekonomik evropian ndërmjet vendëve antare e jo vetëm por edhe atyre që janë aspirante. Debatet e (mos) zgjerimit të BE-së vijojnë të jenë prezentë në fokusin e politikës së jashtme të Bashkimit Evropian. Por edhe pse këto debate janë ende prezentë në politikën evropiane, sot është e pamundur për të frenuar pasojat e glabalizimit në arenën politike ndërkombëtare sidomos aspektin ekonomik. Shtetet janë në krizë nga rrjeti transnacional ekonomik për sa i përket bashkëpunimit ‘për tej kufijeve’ dhe rezistenca e kombë-shteteve është në varësi të bashkëpunimit mes shteteve anëtare.

Qasjet politike janë tepër lobuese për sa i përket migrimit të të huajve dhe kufizimeve, kriterëve që kanë përcaktuar.¹⁵

Por e ardhmja dhe shpëtimi i Evropës varet nga zgjerimi i saj, sigurisht pasi të jenë përmbushur kriterët e përcaktuara. Globalizimi ka të mirat pozitive dhe negative të tij, si rreziku nga terrorizmi, krimi i organizuar etj, por bashkëpunimi mes shteteve e sidomos rasti i Bashkimit Evropian mund të kontribuojë sadopak në stabilitetin dhe qëndrueshmërinë ekonomike.

---

¹⁵ Soros George - On Globalization, Washington D.C. 2002

Lufta e Parë dhe e Dytë Botërore ishte një katastrofë për kontinentin evropian. Dëmet ishin të shumta e të pa llogaritshme si humbje jetë njerëzish, rënie ekonomike etj. Numri i këtyre viktimave arriti në 40 milionë të vrarë, ku më shumë se gjysma ishin civilë. Luftat ishin për shkaqe të ndryshme si fetare, racore, politike, territoriale, etj.

Europa u gjend përpara një shkatërrimi të madh, rrugët ishin të shkatërruara, buqësia e rrënuar, ndërkohë ushqimet dhe lëndet e para mungonin.

Europa u gjend përballë tri çështjeve, e para ishte ekonomike: Si mund të rimëkëmbej europa? Ç'farë politikash duhet të ndiqte? E dyta: Ishte politike, si mund të parandalohet një rikthim i konfliktit në Europë? Dhe e treta: Si mund të rilindet qytetërimi evropian pas këtij rrënimi? E vetmja zgjidhje për Europën për të dalë nga një krizë e tillë ekonomike, politike apo sociale, ishte pa dyshim bashkimi dhe integrimi i tyre në një familje të vetme.

Ideja e integritit evropian erdhi nga dy baballarët e Integritit Evropian, i pari ishte biznesmeni francez Zhan Mone (1888-1979) dhe ministri i jashtëm francez Robert Shuman (1886-1963), Zhan Mone ishte iniciatori dhe organizatori i Komunitetit Evropian të qymyrit dhe të hekurit.

Ai kontribuoi me projektin e tij që Europën ta transformonte nga një vend i rrënuar në një tokë të paqës, lirisë dhe prosperitetit. Shumë nga idetë e tij janë në themelet e Bashkimit Evropian. Sipas Jean Monnet vendet e Europës janë të vogla dhe duhet doemos që të bashkohen dhe të integrohen për të zhvilluar ekonominë dhe mirëqenien e tyre, duke ndjekur një politikë të përbashkët ekonomike.

Ndërsa Schuman kishte në plan që të krijonte një Europë të fortë “nën kontrollin e një institucioni mbinacional”, edhe idetë e Schuman janë në themelet e Bashkimit Evropian, ku sipas tij kufijtë që i ndajnë shtetet kombet nuk duhet të jenë pengesë ndërmjet popujëve dhe kulturave... kështu që duhet të i jepej fund nocionit të “armikut të trashëguar apo historik” dhe se e ardhmja do të ishte që popujt të bashkohen dhe të bashkëpunojnë me njëri-tjetrin.

Kjo do të arrihej përmes një tregu të përbashkët që do të krijohet në vitin 1957 nga Traktati i Romës, duke plotësuar bashkimin doganor, me lëvizjen e lirë të mallrave, të shëbimeve, të punëtorëve dhe kapitaleve.

Traktati i Romës dhe i akt marrëveshjeve të tjera që do të vijonin më pas, ishin një pikënisje për suksesin evropian në rimëkëmbjen ekonomike të saj.

III.2. Rryma federaliste dhe shtetet sovrane si bazë e Europes

Dy rryma që kanë ndikuar në integrimin europian janë: rryma federaliste dhe ajo e shteteve sovrane. Sipas rrymës federaliste, nëse sistemi europian i ngritur mbi bazat e sovranitetit kombëtar dhe të kombeve-shtete do të sillte në të ardhmen luftra.

Kjo një përvojë për vendet europiane që gjithmonë kanë qenë të përfshira në konflikte dhe luftra për interesa të ndryshme, si fetare, territoriale etj. Një integrim i formës federale do ta shpëtonte europën nga krizat apo lufta të ndryshme që mund të haste. Gjitashtu shpenzimet për armatime apo fuqizime janë bërë të pa përballueshme dhe një bashkëpunim mes shteteve europiane do të ulte kostat për fuqizime dhe sigurisht në aspektin e integrimin ekonomik do të kishte pasoja shumë pozitive. Një tjetër rrymë është ajo e shteteve sovrane, sipas tyre kombet-shtetet e udhëhequra nga Britania, do të ishte një formë shumë e mirë e përfaqësimit.

Ato mendonin se integrimi ekonomik europian duhet të ishte vetëm në aspektin ekonomik dhe kompetencat të mbeteshin në duart e qeverive me një qeverisje unanime.

Por të dyja rrymat kishin bazat dhe mbështetjet e tyre të argumentimit, p.sh grupi që ishte për qeverisje federaliste në fakt kishte një mbështetje prej shteteve të humbuara si Belgjika, Holanda, Luksemburgu, Franca, Austria, Gjermania dhe Italia. I tillë vlen edhe për rrymën e shteteve sovrane, ku qeveritë ishin të sofistikuar për të shmangur pushtimin e huaj apo humbjet e larta në jetën njerëzore.

Këtu mund të klasifikohen vende si Mbretëria e Bashkuar, Danimarka, Norvegjia etj. Koha në të cilën jetojmë aktualisht, është koha e transformimit global, ku të drejtat dhe liritë e njeriut dominojnë. Në këtë kohë ku shtetet-kombe janë të ndërlidhura me njëra-tjetrën përmes korporatave multinacionale dhe të rrejtit ndërkombëtar financiar.

Me globalizim nënkuptojmë shndërrimin e ekonomive nacionale në ekonomi globale, botërore. Instrumentat nëpër të cilën kalon ky proces janë:

- a) rregullimi i ekonomisë
- b) liberalizimi, si dhe
- c) privatizimi i saj.

III.3. Globalizimi si dukuri ekonomike-kulturore e integritit European

Globalizimi si proces ekonomik dhe kulturor, mund ta trajtojmë si ndërlidhshmëria reciproke mes njerëzve për të bashkëpunuar dhe zhvilluar qytetërimet e tyre. Kështu që globalizimin mund ta përkufizojmë si një integrim të shpejtë të njerëzimit me një lëvizje dhe transformim të pa parë të kapitalit, teknologjisë së komunikimit, ideve dhe vlerave kulturore midis shteteve dhe popujve.

Globalizimi me efektet e tij që sot po i ndiejmë dhe i komentojmë çdo ditë, është para se gjithash si pasojë e revolucionit të teknologjisë së informacionit dhe të komunikimit. Gjithashtu edhe si pjesë e sistemit liberal ekonomik me shkëmbimet ndërkombëtare tregtare në kuadrin e OBT-së apo marrëveshjeve rajonale të kontinenteve të ndryshme të botës.

Rritja e konkurrencës në ditët e sotme aktuale është në shkallë ndërkombëtare më e lartë se në kohën klasike. Ekonomia e re apo “net-ekonomia” po bëhet gjithnjë një realitet imponues. Sfidat tashmë nuk janë vetëm në Europë, por në tërë globin, kështu si pasojë e këtij “revolucionit të tretë teknologjik”, ku të gjithë shtetët mund të ndeshën me njëra-tjetrën.

Sot kombet-shtetet janë shumë të ndërvarura me njëri-tjetrin dhe presioni global është prezentë përmes bashkëpunimit ekonomik për tej kufijeve. Sot globalizimi ka prodhuar lindjen e një ekonomie botërore dhe sistemet e transportit të teknologjisë së informacionit kanë mundur të kemi një bashkëpunim për tej kufijeve.

Kjo mund të shihet si një krizë për sovranitetin e sotëm jo vetëm në Europë por kudo në arenën ndërkombëtare. Sot me një shoqëri të hapur dhe me shtete të integruara, elitat politike koordinojnë një grup rregullash të cilat do të mundësojnë sjelljen e tyre në përputhje me epokën aktuale.

Sovraniteti shtetëror në epokën aktuale është pak i rëndësishëm për klimën globale. Nevoja për bashkëpunim mes shteteve do të sjellë që këta aktorë të hartojnë politika të ndryshme në shërbim të interesit publik. I vetëmi shtet në europë që i ka bërë rezistencë presionit global është Suedia, një shtet i cili edhe në ditët e sotme ka arritur të ruajë traditën e tij përmes politikave sociale. Kjo në shërbim të publikut, kështu që shteti Suedez ndjek politika sociale ose e thënë ndryshe i kushton tepër rëndësi shtresës sociale apo grupeve në nevojë.

Me politikat sociale Suedia ka bërë që arsimi të jetë falas, shërbimi shëndetësor deri në një farë tarife (hyrje) është i lirë për të gjithë suedezët, në rastin e papunësisë paguhen rreth 80% të pagës së mëparshme deri në një kufi maksimal.

Suedia që pas viteve '20 do të përqafonte vlerat e demokracisë sociale dhe do të kishte një progres ekonomik social. Arsimi në Suedi është falas dhe shërbimi shëndetësor vlerësohet në maksimal. Suedia ishte vetëm një rast, i tillë është rasti edhe për sistemin politik Gjerman. Gjermania ndjek të njëjtën strukturë për sa i përket politikave sociale si arsimi, shërbimi shëndetësor, etj.

Shteti me gjithë karakterin e tij tradicional dhe centralizues, po përballet me një sërë sfidash për shkak të procesit global dhe lëvizjeve ndërkombëtare, qofshin këto fetare apo ideologjike, si edhe lëvizjet etnonacionaliste.

Nëse shtetet nuk ndjekin një politikë të ekuilibruar dhe sociale, atëherë pa barazia do të jetë me pasoja të larta. Megjithatë kjo pabarazi është e theksuar më së shumti në Jug ndaj Veriut, e cila vazhdimisht është dhe vazhdon të pasurohet. Kjo fuqi kapitale dhe globale, ka arritur fuqinë e kapitalit në krahasim me shtetin.¹⁶

III.4. Globalizimi në bashkpunimin ndërshtetëror

Globalizimi, ashtu sic ka edhe anët negative, ka edhe anët pozitive si bashkëpunimi mes shteteve. Rasti i BE-së me shtetet e Bashkuara të Amerikës është një shembull suksesi përse i përket bashkëpunimit ekonomik. Jo vetëm ekonomik por SHBA-ja është një partner i fortë për BE-në, sepse Shtetet e Bashkuara të Amerikës në mënyrë të vazhdueshme kanë mbështetur integrimin europian, kjo më së shumti në rastin e mbështetjes strategjike.

Fracis Fukuyama theksonte se globalizimi duhet të shihet si një fakt i pandalshëm i jetës me sfidat e tij post-moderne dhe me një mundësi që të kontrollohet me kujdes nën instrumentin e politikës (parë 6 mars 2015). Forcat globaliste, si politike, ekonomike dhe kulturore, dobësojnë sovranitetin shtetëror; ndërhyjnë në ushtrimin e fuqisë shtetërore në ekonomi, politike dhe kulturë. Disa nga treguesit e globalizimit janë kur kemi fluks ndërkufitare të mallrave, të investimeve dhe informacionit.

---

¹⁶ Peterson, Matthew "Global Warming and global politics", London, 1996

Ndërvarësia mes shteteve, përhapja e problemeve si ekonomike, siguria kombëtare, si dhe përhapja e zhvillimi i institucioneve të ngarkuara me përgjegjësi për hartimin e politikave globale.

Në BE janë tashme tre modele sociale kushtet aktuale të evolucionit dhe përsa i përket efekteve të globalizimit, duke u përshtatur me kushtet e reja të kohës, të cilat janë:¹⁷

1) regjimi liberal ‘anglo-saksion’

Të frymëzuar nga eksperiencat e Clinton, laburistët me sukses kanë synuar të bëjnë për vete ‘Middle England’ ose klasën e mesme, në garantimin e mbijetës së binomit ‘efikasitet ekonomik – barazi sociale.’

2) sistemi ‘konservator-korporatist’ francez,

Pas Luftës së Dytë Botërore, modeli social francez bëri një reformë ekonomike në ndërhyrjen e fortë shtetërore, ku shtresat sociale ishin në fokus si paga minimale e garantuar, sigurime sociale për të papunët, mbulim i sigurimeve sociale për pensionistët etj, si dhe

3) regjimi ‘social-demokrat’ skandinav.

Me rritjen e procesit të globalizimit ekonomik, strategjia ishte ‘New labor’, e profilizuar si ‘pro-biznes’, ku në thelb ka përpjekjen për të garantuar rritjen ekonomike të qëndrueshme, e duke u marrë njëkohësisht edhe me problemet sociale. Në lidhje me globalizimin dhe transformimin e tij ekonomik, politik dhe kulturor, ekonomistët i kanë shqetësuar dy parashikime që janë sipas tyre¹⁸:

1. Në një treg financiar global e më të integruar përqindjet e interesit duhet të konvergojnë me një treg financiar botëror të integruar dhe duke eliminuar ndryshimet në përqindjet e interesit, si dhe

2. Duhet të zvogëlohet sipas tyre korelacioni midis kursimeve të brendshme dhe investimeve, ndërsa përsa i përket tregut kapital, ai duhet të bjerë zero – si vazhdim i korelacionit kurisime/investime që mund të shihet si një tregues i mungesës së integritetit të tregut financiar.

---

¹⁷ Berisha dr. Skender - Integritet ekonomike evropiane, Prishtinë, 2005,

¹⁸ Dirk Messner/ Franz Nuscheler- Koncepti Global Governance – Stadi dhe perspektivat, INEF Report, Autor Rognar Müller

Sipas Peter Mandelson efektet ekonomike të globalizimit janë ndjerë për dekada në Europë, duke qenë se kemi një presion mbi biznesin, një rënie ekonomike në prodhim dhe një presion të qëndrueshëm mbi cmimet e importit(parë 6 mars 2015).

Shumë ekonomi Europiane u duhej doemos një ndryshim i menjëhershëm konstruktiv për të ardhmen Europiane. Ajo u gjend përpara tre pyetjeve: Si mund të rimëkëmbej ekonomia? Si mund të parandalohej edhe një rikthim i konfliktit, lufte në të ardhmen?

Dhe, si mund të rilindej ekonomia evropiane? Dhe e ideja e Bashkimit European u realizua nga dy projektuesit e mëdhenj si Jean Monnet dhe Robert Schuman. Për sa i përket globalizimit ekonomik ai si një proces dhe me transformime globale dhe është bërë pjesë e jetës tonë të përditshme në temat e diskutimit. Si një forcë ekonomike, politike dhe kulturore ‘për tej kufijeve’ ai dominon globin në epokën aktuale.

Pavarësisht ndikimit global dhe përpjekjes së shtetit tradicional për rezistencë, ende në Bashkimin European kemi kemi shtete të forta që janë rezistentë ndaj globalizimit. Duke ndjekur politikat sociale të ekuilibruara për një stabilitet të qëndrueshëm ekonomik, vende të tilla si Suedia, Gjermania, Britania, Franca etj.

III.5. Ngrohja globale dhe efekti SERRË

Studimet shkencore mbi ngrohjen globale tregojnë se ky problem behet gjithnjë e më shqetësues nga dita në ditë. Ndryshimet e klimës janë të verteta dhe sa vjen e rriten më tepër. Niveli i dioksidit të karbonit në ditët e sotme është rreth 30 % më i lartë se sa ka qenë përpara evoluimit të industrisë. Ajo që të bën më shumë përshtypje është shpejtësia me të cilën niveli i CO2 është rritur. Nga njohuritë gjeologjike të njeriut mbi botën për miliona vite bota kurrë nuk ka përjetuar një rritje aq të shpejtë.

Firma e influencës së njeriut është krejtësisht e dukshme. S'ka aspak dyshim që ne kemi krijuar ndryshime të atmosferës nga djegia e lëndëve kimike dhe gazrave.

Evidenca e ngrohjes globale është e saktë dhe e pa evitueshme!

Fig. nr. 4. Paraqitje ilustruese e ngrohjes globale

III.5.1. Rritja e shpejtë e nivelit të detit

Më tepër valë të ngrohta dhe thatësi që rezultojnë në shumë e më shumë konflikte në burimet e ujërave. Më tepër mote ekstreme që krijojnë përmytje dhe shkatërrime banesash. Nëse ndotja kimike vazhdon pa u marrë masa kundër saj, ngrohja globale do kërcënojë shëndetin, qytetet, bregdetet dhe të gjithat bukuritë natyrore apo krijimet e njeriut.

Një potencial të madh në sëmundjet dhe vdekjet që kanë të bëjnë me nxehtësinë, gjithashtu një shtrirje më të gjerë të infeksioneve dhe sëmundjeve që transmetohen nga insekte dhe mikroba në zona në të cilat më parë nuk kanë ekzistuar. Kushtet dhe moti, në çdo lloj vendi ndryshojnë nga dita në ditë e nga viti në vit por në përgjithësi qëndrojnë në parametra të caktuar për një kohë tepër të gjatë.

Këto parametra njeriu i quan "Klimë". Kur mendojmë mbi problemin e ndryshimeve klimatike shpeshherë ne i referohemi termit Greenhouse Effect (Greenhouse Effect është ngritja e temperaturës në sipërfaqen e tokës si rezultat i energjisë së nxehtë, të mbyllur mes gazërash në hapësirë.

Kur rrezet e diellit kalojnë nëpërmes atmosferës së tokës një pjesë e energjisë pengohet po ama një pjesë tjetër kalon nëpërmes atmosferës). Edhe pse është e lehtë për ta menduar si të tillë po efekti i Greenhouse është faktikisht diçka e mirë.

III.5.2. Efekti Serë (Greenhouse Effect)

Greenhouse Effect zhvillohet kur gazërat atmosferike rreth tokës (gazerat e Greenhouse) lejojnë që ne të marrim më tepër ngrohtësi nga dielli sesa ajo pjesë ngrohtësie që humbet në hapësirë. Kjo e bën sipërfaqen e tokës 30-35 °C më të ngrohte se sa faktikisht duhet të jetë, gjë që e kthen atë në një planet të papërshtatshëm për njeriun.

Problemi është se niveli i gazërave që kryejnë Greenhouse Effect janë në ndryshim e sipër.

Evidenca e saj mund të shikohet në ngritjen e temperaturës globale. Kjo ka sjellë si rrjedhim shkriren e akujve dhe hollimin e shtresave të dëborës. Mund të ketë pasur kohëra tepër të nxehta miliona vite më parë po kjo është ngritja më e shpejtë e temperaturës qysh nga koha e akullit.

Konkluzionet janë se dioksidi i karbonit kontribon në ndryshimet më të mëdha në gazërat e efektit Serë. Të tjera gazëra të efektit Serë janë metani, CFCs dhe ozoni. Problemi është se këta gazëra nuk mund të qëndrojnë në atmosferë për dekada të tëra.

Nga djegia e lëndëve naftë, gaz, benzinë e vajra të tjera nga industritë e rënda, transporti etj, largimi i këtyre gazërave është rritur.

Disa organizata kanë përdorur modelime klimatike duke u munduar të parashikojnë se ç'farë do të ndikojnë këta ndryshime në të ardhmen e planetit. Disa parashikime sugjerojnë se temperatura globale do rritet nga 3 °C gjatë 100 viteve të ardhshme dhe niveli i detit do vazhdojë të ngrihet. Implikimet dhe çrregullimet janë fenomenale.

Disa nga shkaqet kryesore të ngrohjes globale janë: Ndotja nga gazet, mbeturinat industriale e individuale, ndotja e lumenjve, derdhja e mbetjeve kimike e toksike në liqene, përdorimi i makinave të vjetra etj.

III.6. Globalizimi dhe shëndeti

Ndryshimi i klimës tashmë është duke pasur një ndikim në biodiversitetin, dhe parashikohet të bëhet një kërcënim gjithnjë e më i rëndësishëm në dekadat e ardhshme. Shkrirja e akullit të Antarktikut kërcënon biodiversitetin nëpër një biome të tërë dhe më gjerë. Presioni i lidhur i acidifikimit të oqeanit, që rezulton nga përqëndrime të larta të dioksidit të karbonit në atmosferë, po ashtu tashmë paraqet një situatë të re.

Ekosistemet tashmë po tregojnë ndikime negative në nivelet aktuale të ndryshimeve klimatike... e cila është modeste në krahasim me të ardhmen e parashikuar të ndryshimeve .... Përveç temperaturave të ngrohjes, ngjarjet më të shpeshta ekstreme të motit dhe ndryshimi i tipareve të reshjeve dhe thatësirës mund të pritët të ketë ndikime të rëndësishme mbi biodiversitetin. Disa lloje mund të përfitojnë nga ndryshimi i klimës (duke përfshirë, nga pikëpamja njerëzore, një rritje në sëmundjet dhe dëmtuesit), por natyra e shpejtë e ndryshimit sugjeron se shumica e specieve nuk do ta ngjejn atë si të dobishme apo shumica nuk do të jetë në gjendje për tu përshtatur.

Përveç kësaj, "përqendrimet e joneve karbonate tani janë më të ulëta se sa në çdo kohë gjatë 800,000 viteve të fundit. Ndikimet mbi diversitetin biologjik dhe funksionimin e ekosistemit ka të ngjarë të jenë të rënda, edhe pse koha e saktë dhe shpërndarja e këtyre ndikimeve është të pasigurt.

Një shembull nga gjetjet e fundit është një kokërr rëre e mesme apo një plankton i vogël ku përgjegjës për sekuestrimin e 25-50% të karbonit oqeanik të absorbuar ndikohet nga rritja e acidifikimit oqeanik. Ky plankton i vogël luan një rol të madh në mbajtjen e dioksidit të karbonit (CO₂ atmosferik) përqendrimet në nivele shumë më të ulëta se sa ata do të jenë efektet ndryshe aq të mëdha dhe ato mund të jenë mjaft serioze.

Problematika të tjera të raportuara nga Shërbimi i Inter Shtypit të përfshirë në shumë zona oqeanike të vdekura (zonat ku ka shumë pak oksigjen në det për të mbështetur jetën) dhe rënien e bimëve të rëndësishme bregdetare dhe pyjet, të tilla si pyjet rizoforë që luajnë një rol të rëndësishëm në karbon thithjen.

Kjo është në krye të biodiversitetit që është duke ndodhur për disa dekada, shkencëtarët tani besojnë se acidifikimi oqeanik është i pashembullt në 300 milionë vitet e fundit , "duke rritur mundësinë që ne po hyjnë në një territor të panjohur të ndryshimit të ekosistemit detarë"¹⁹.

IV. STUDIMI EMPIRIK

Ne jetojmë në një botë digjitale, derisa që interneti dhe telefonat celular janë bërë gjëja më e rëndësishme në jetën e njeriut. Arsyeja pse dua ta trajtojë këtë temë delikate, është shpërthimi vulkanik i teknologjisë në përgjithësi, dhe ndryshimi i formës së komunikimit ku celulari nga një mjet i dobishëm komunikimi u shëndrrua në një mekanizëm që na udhëheq drejtë virtualitetit duke mohuar realitetin. Kjo “drogë teknologjike” që po i bënë njerëzit të varur nga ajo, është duke zvendësuar realitetin shoqëror me “virtualitetin shoqëror”!. Shumica e njerëzve tanim janë në varësi të këtyre paisjeve: për qëllime sociale, politike, argëtim, sport, kulturë , biznes, punë akademike etj, etj, pa i selektuar moshat dhe gjinitë, por në veçanti kjo “drogë teknologjike” po e prekë më së shumti moshën rinore.

Një celular, duket të jetë ngjitur në mënyrë të përhershme në dorën e çdo njeriu në Maqedoni dhe jashtë saj, sepse komunikimi përmes rrjeteve sociale e ka bërë një zëvendësim të realitetit të komunikimit ballë për ballë. shembull: në një tavolinë me disa të rinjë vëren/dëgjon shumë pak fjalë, më shumë veprime/tekst – mesazh shkruarje!

Fig. nr. 5. Pajisje të ndryshme digjitalizuese

¹⁹ Soros George - On Globalization, Washington D.C. 2002

Telefoni celular tanim u shëndrrua nga një mjet i njerëzve “për një nevojë komunikimi më të lehtë në distanca”, në një mjet ”robërues” edhe kur ata janë të ulur ballë për ballë njëri tjetrit... Dhe të gjithë ata që përdorin telefonat celular kanë një motiv të caktuar:

- Disa duan të bashkëveprojnë me miqtë,
- Disa duan për të kaluar kohën,
- Disa lehtësimin e vetmisë,
- Disa duan argëtim,
- Dhe disa njerëz kërkojnë shoqëri ,etj.

Çdo njëri prej këtyre motiveve mund të shkaktojë një ashensor në gjendjen shpirtërore, e cila më pas çon drejtë varësisë. Shiqoj njerëzit të ulur nëpër restorane, kafiteri, në rrugë, në shkollë, në autobus, në kuvend e ku jo?!, që të gjithë janë të “hutuar” duke shiquar në telefonat e tyre! A nuk është kjo një “skenë injorante” në mënyrën e shoqërimit dhe komunikimit ballë për ballë? A po shkaktohet kjo injorancë nga “varësia teknologjike” apo mungesa e sjelljeve në shoqëri? Varësia e tillë teknologjike e cila është në rritje e sipër, gjithnjë duke u fshehur pas stuhisë virtuale dhe modernitetit virtual!

Dhe nëse i qasemi kësaj varësie, nga ana e nevojave të njerëzve dhe arsyes interaktive në raport me realitetin shoqëror, atëhere që të gjithë po frymojm në një virtualitet të përgjithshëm shoqëror...

Ndryshimi i sjelljeve nga njerëzit që janë të varur nga droga, duhani, alkooli, dhe narkotikët e ndryshëm, kanë shumë analogji me njerëzit që “varen” nga telefonat celular, paramendojeni një njeri që humb telefonin ose kur i mbaron(harxhohet) bateria e celularit, se si shkakton te ai ankth mendor, pasiguri, panik, konfuzion, etj. Pra kjo sëmundje shoqërore e shëndrruar në një epidemi globale, duket e pakontrolluar!

Por mobilizimi i mendjes së shëndosh të njerzimit, që të gjejn “vakcinën” reale që e mund “boten virtuale”, është: Përdorimi i telefonave celular për vetëm aq sa nevojitet për një komunikim të thjeshtë ,që mendja të udhëheq sjelljet, e jo sjellja-mendjen!

Fig. nr.6. Varshmëria digjitale në shoqëri

Ky pyetësorë është zhvilluar në nëntor të vitit 2017, nga gjithësej 35 respondentë.

IV.1. PYETËSORI

1) TË DHËNAT DEMOGRAFIKE

1. Gjinia

a. Mashkull

b. Femër

2. Grupmoshat

a. 14 – 19 vjeç

b. 20 – 25 vjeç

c. 26 – 31 vjeç

3. Gjendja ekonomike

a. Shumë e mirë

b. E mirë

c. Nën mesatare

2) INFORMACION I PERGJITHSHEM MBI SMART- PHONE

1. Cilin prej smart phonëve të renditur më poshtë e përdorni më shumë?

- a. Iphone
- b. Samsung
- c. Nokia
- d. LG Tjeter (specifiko)...

2. Mesatarisht sa kohë në ditë harxhoni në smart - phone?

- a. Më pak se një orë
- b. Një orë
- c. Dy orë e më shumë

3. Për çka i përdorni më së shumti smart phonët?

- a. Për : Lojra
- b. Për : Komunikim me miq
- c. Për: Lexim
- d. Për :Fotografi

4. Cilën përdorni më shumë për sms apo thirrje ?

- a. Operatorin tuaj perkates
- b. Viber
- c. Ehats app
- d. Tango

5. A është i tepruar përdorimi i smart phonë-ve nga ne ?

- a. Po
- b. Jo
- c. Ndoshta

1. Harxhimi i Kohës

1.A mendoni se ju po e harxhoni kohën kot duke i përdorur smart phone?

- a. Po
- b. Jo
- c. Ndoshta

2. Si e menaxhoni kohën përdorur smart phone për orë të tëra?

- a. E menaxhoj gjithmonë në mënyrën e duhur
- b. Shpesh nuk arrij ta menaxhoj
- c. Nuk mund që të menaxhoj asnjëherë

3. Përgjatë përdorimit të smart phone-it a ju ka ndodhur ndonjëherë :

- a. Të ndiheni i/e lodhur
- b. Të keni pasur probleme me shikimin
- c. Të jeni ndiere i/e kënaqur dhe tepër komunikues
- d. Të keni pasur ndryshime të tjera (specifiko)

4. Nëse ju kërkohet të planifikoni për çdo ditë kohën tuaj si do të veproni?

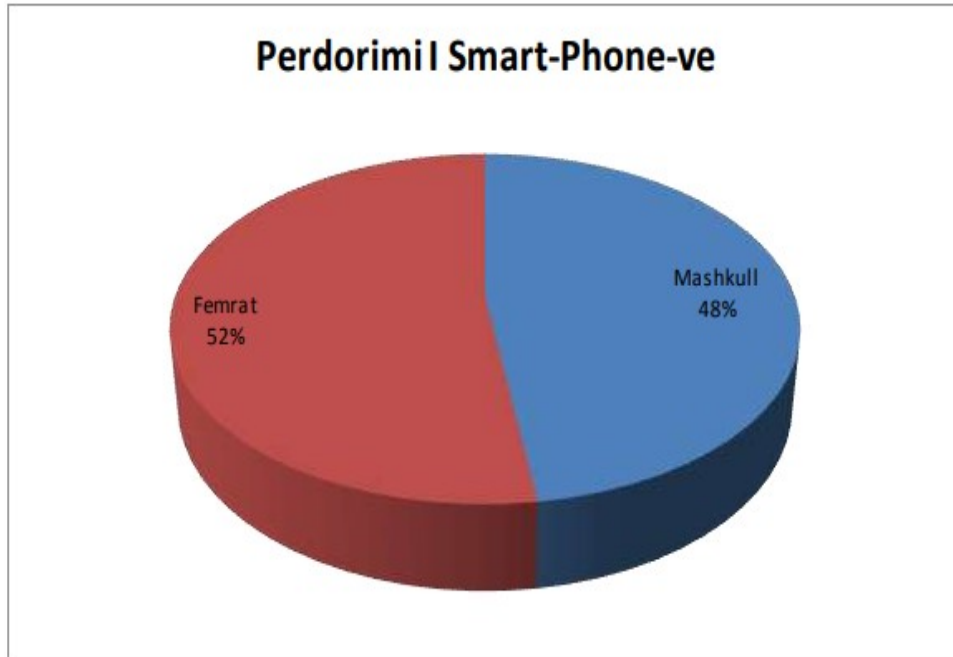
- a. Takim me miqtë dhe gjatë takimit përdorim i smart phonit
- b. Festa me miqtë tuaj
- c. Aktivitete te ndryshme studimi
- d. Kohë në rrjetet me smart phone i mbyllur ne shtepi
- e. Tjeter (specifiko)...

5. Sipas mendimit tuaj cila është metoda për të ndaluar sadopak përdorimin e smart phone ?

- a. Do të respektojmë miqtë kur dalim me ta pa përdorim të smart phone
- b. Do të reduktohet përdorimi i tyre nëse e bejmë rregull të pashkruar
- c. Do të përdoren edhe më shumë se tani dhe kjo është e pamundshme
- d. Apo të mos perdoret wifi në asnjë kafiteri

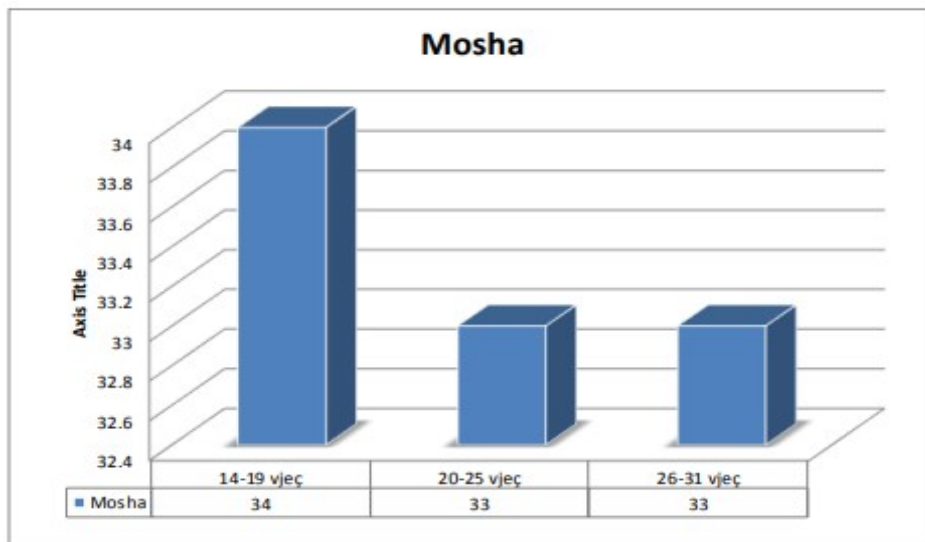

IV.2. REZULTATET

Grafikon nr.1. Përdorimi i smartfonëve sipas strukturës gjinore të popullsisë

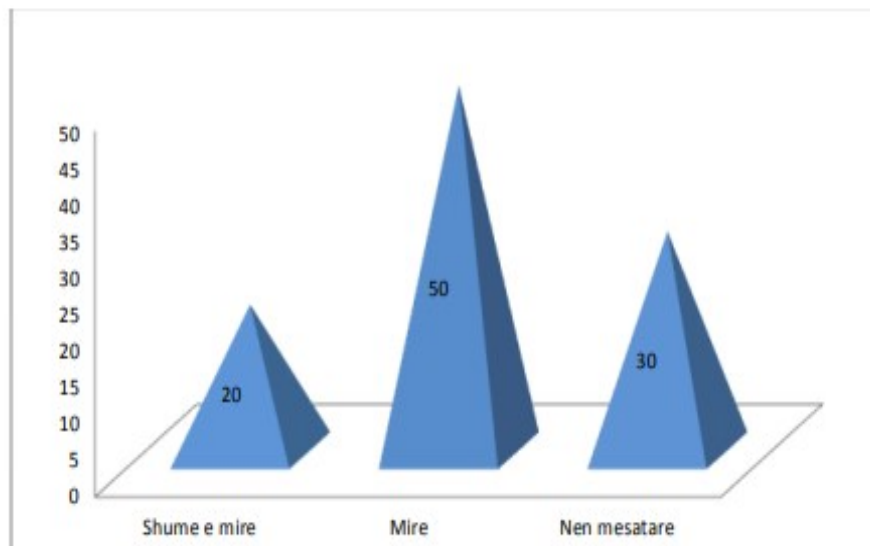
Nga ky grafikon kuptojm se sipas ndarjes gjinore, gjinia femërore kundrejt gjinis mashkullore shfrytëzojn me shumë smartpfhon edhe atë 52% kurse gjinia mashkullore 48%.

Grafikon nr.2. Përdorimi i smartfonëve sipas strukturës moshore të popullsisë

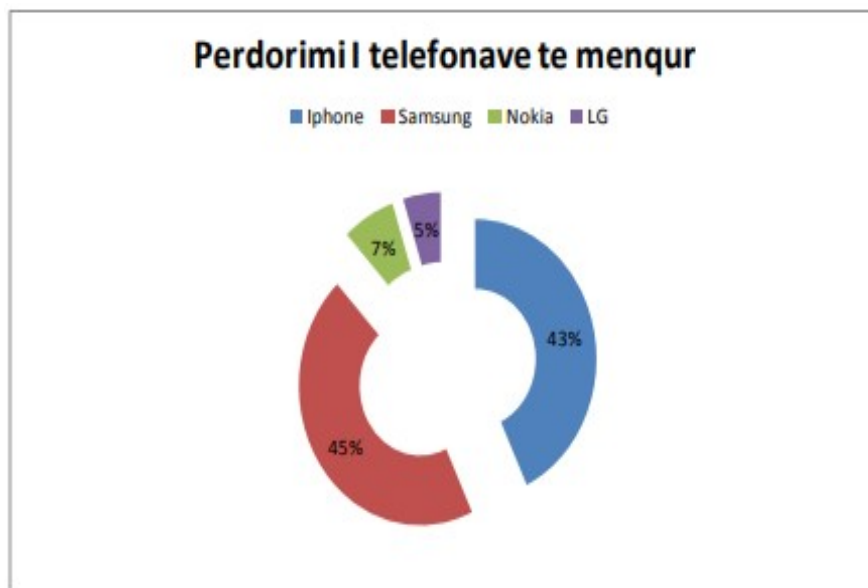
Sipas moshës së të anketuarve shohim se përdorimi i smartphonëve sipas grupmoshave është i këtillë : nga 14-19 vjeç përdorimi është 34%; nga 20-25 përdorimi

33% dhe nga grupmosha 26-31 arrin në 33% që do të thotë se gjendja është e njejte dhe e përafërt me të tjerat.

Grafikon nr.3. Përdorimi i smartfonëve sipas strukturës ekonomike të popullsisë

Nga anketimi i gjendjes ekonomike kuptojmë se 20% e gjendjes është shumë e mirë; 50% mirë dhe 30% e gjendjes është nën mesatare.

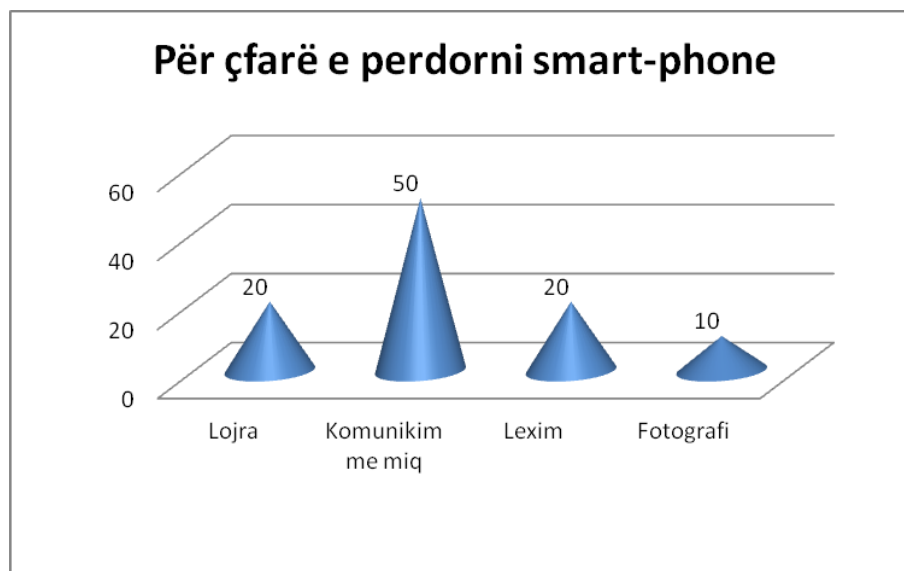
Grafikon nr.4. Përdorimi i smartfonëve sipas llojit

Nga pyetja e parashtruar se cilin nga smartfonet e përdorin më së shumti na del që 43% përdorin I-phone, 45% samsung, nokia 7% ndërkaj 5% LG

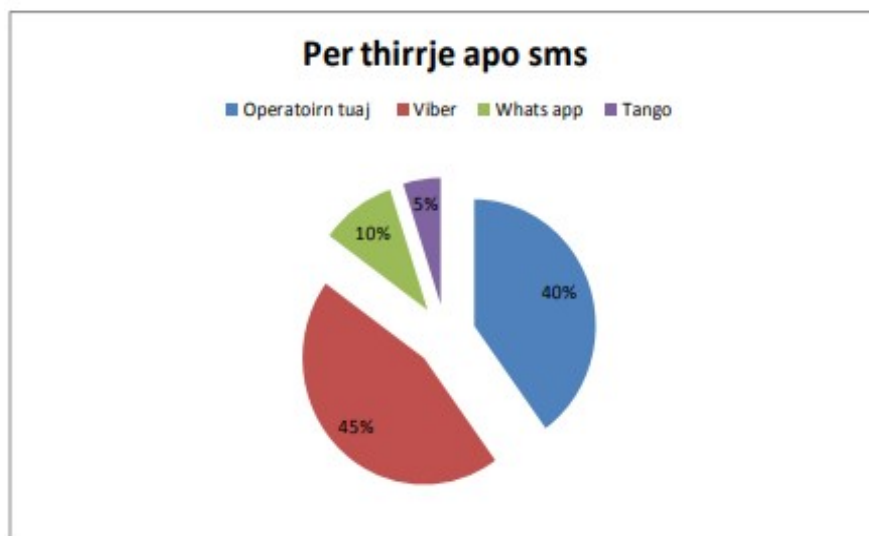
Grafikon nr.5. Përdorimi i smartfonëve sipas kohës së harxhuar në to

Nga grafikoni me lartë shohim se 15% e tyre harxhojnë më pak se një orë pranë smartfonëve të tyre, 35% një orë dhe 50% dy e më shumë orë.

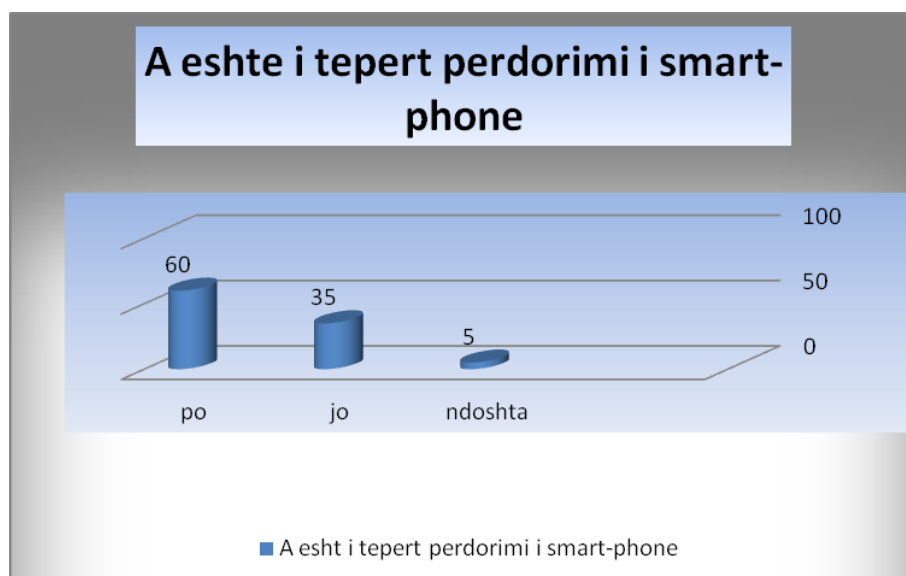
Grafikon nr.6. Përdorimi i smartfonëve sipas qëllimit

Nga ky grafikon kuptojmë se 20% e tyre e përdorin për lojëra, 50% komunikim me miqtë, 20% për lexim dhe 10% për fotografi.

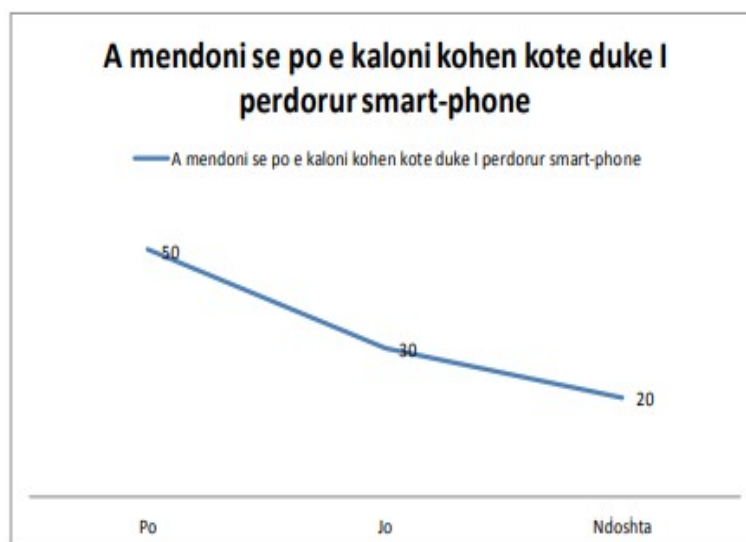
Grafikon nr.7. Përdorimi i smartfonëve sipas përdorimit

Për thirrje apo sms 40% përdorin operatorët, 45% viber, 10% është ehats app dhe 5% tango.

Grafikon nr.8. Shkalla e përdorimit të tepërt të smartfonëve

Nga pyetja se a është i tepërt përdorimi i smart-phonëve 60 % janë përgjigjur me po, 35% janë përgjigjur me jo dhe 5% me ndoshta.

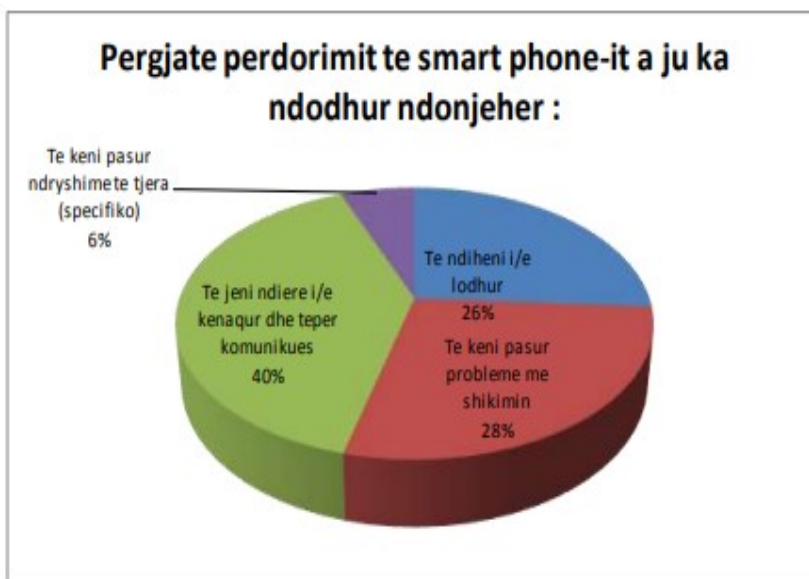
Grafikon nr.9. Përdorimi i smartfonëve sipas humbjes së kohës

Nga ky grafikon shohim se 50% mendojnë se po e kalojnë kohën kot duke përdorur smart-phone, 30% nuk mendojnë dhe 20% ndoshta.

Grafikon nr.10. Përdorimi i smartfonëve sipas menaxhimit të kohës

Këtu shohim se 50% mendojnë që smartphon-ët i përdorin në mënyrën e duhur, 30% shpesh nuk arrijnë ta menaxhojnë si duhet dhe 20% asnjëherë nuk mundin që ta menaxhojnë si duhet.

Grafikon nr.11. Përdorimi i smartfonëve dhe pasojat

Në këtë grafikon shohim se 40% përgjatë përdorimit ndjehen të kënaqur dhe komunikues, 28% më pas kanë pasur problem me shikimin, 26% janë ndjerë të lodhur dhe 6% kanë pasur ndryshime tjera.

Grafikon nr.12. Mënyrat e planifikimit të kohës së lirë dhe përdorimi i smartfonëve

Nga grafikoni më lartë shohim se nga pyetja e parashtruar përgjigjet janë dhënë si vijon: 30% do të dëshironin të kalonin kohën me miq, 30% takim më miqtë dhe njëkohësisht përdorim të smartphon-it, 20% duke kaluar kohën në rrjetet me smartphon në shtëpi, 10% aktivitete studimi dhe 10% të tjera.

Grafikon nr.13. Metodatat për parandalimin e përdorimit të smartfonëve

Nga përgjigjet që janë të shfaqura në grafikun e mësipërm mund të shohim se 50% të të anketuarve do të reduktonin përdorimin e smartphonëve vetëm nëse e bëjmë atë si rregull, 30% thonë se duhet respektuar miqtë pa përdorur smartphon, 10% janë të mendimit që mos të përdoret wifi nëpër kafeteri dhe 10% janë të mendimit që përdorimi i tyre është i paevitueshëm.

PËRFUNDIM

- 1) Bota është në rritje të shpejtë dhe duke u zhvilluar në një njësi të vetme botërore, për t'u njohur ndryshe si fshat global.
- 2) Procesi i globalizimit është një funksion i drejtpërdrejtë i zhvillimit kombëtar. Përveç tjerash, globalizimi është tendencë e fondeve të investimeve dhe bizneseve për të lëvizur përtej tregjeve të brendshme dhe kombëtare në tregjet e tjera në mbarë globin duke lejuar të bëhen të ndërlidhura me tregje të ndryshme.
- 3) Përkrahësit e globalizimit thonë se ai ndihmon vendet në zhvillim, duke u kyçur me vendet e industrializuara shumë më shpejtë me anë të rritjes së punësimit dhe përparimeve teknologjike, siç është rasti me ekonomitë aziatike që janë theksuar shpesh si shembuj të suksesit të globalizimit.
- 4) Është e qartë se vendet e industrializuara do të përfitojnë tërësisht duke marrë avantazhin e mundësive të ofruara në sferat e tregjeve më të mëdha për tregti në atë kapitale (bazat ekonomike) dhe do të priren për të lëvizur nga vendet relativisht të dobëta drejt atyre të zhvilluara.
- 5) Vendet që nuk kanë kuadër të fuqishëm institucional si dhe politika të ngurta sociale dhe rrjete për të përballuar ndikimet e jashtme negative pashmangshëm do t'i vuajnë efektet negative të globalizimit.
- 6) Faktorët e jashtëm, të tillë si mjediset tregtare globale, janë vendimtar në krijimin e mundësive më të mëdha duke paraqitur pengesat në rritjen ekonomike të një vendi. Globalizimi i ekonomisë, shkencës dhe teknologjive kërkon një shkallë shumë të lartë të zhvillimit të kulturave.
- 7) Pavarësisht, nga të gjitha aspektet negative të globalizimit pamjen e tij duhet pranuar si sfidë për mundësitë që ajo ofron në zhvillimin, rritjen ekonomike dhe mirëqenien.

Literatura e shfrytëzuar

1. Bhagwati, J. "In Defense of Globalization", Oxford University Press, 2004
2. C. D. Hurt, "Information sources in science and technology", Colorado, 1998
3. Ceriq, Vlatko; Verga, Mladen "Teknologjia e informacionit në afarizëm", Zagreb, 2004
4. Civici, A. "Dilemat e zhvillimit / modelet e zhvillimit ekonomik dhe social përballë globalizimit". Tiranë: 2007
5. D'Arcy, F. "Politikat e Bashkimit Evropian" Tiranë, 2007
6. Das K. Dilip "Dimensions of globalization" 2004
7. Gary J. Wells, Robert Shuey, Ray Kiely "Globalization" New York 2001
8. Grup autorësh "Sociologjia i opstestvenite promeni", Skopje, 2011
9. Hasan Jashari, Z.Zhoglev, J.Abdullai, "Studentët dhe lëvizjet globale, politike dhe religjioze", Shkup, 2008
10. Hult A. Christine "Researching and writing sciences and technology", USA, 1996
11. Muhamed, Muhatir , "Globalizimi dhe realitetet e reja" ., Shkup, 2010
12. Peterson, Matthew "Global ëarming and global politics", London, 1996
13. Pierre, Jon "Globalization and Governance", Cheltenham, 2013
14. Selmanaj, Selman "Globalizimi dhe tranzicioni", Prishtinë, 2006
15. Steger B. Manfred "Globalizimi" (përkthim), Oxford, 2003
16. Trefil S. James "The encyclopedia of Science and Technology", New York, 2001
17. Tushi G." Sfidat e Qyteterimit- Probleme sociologjike të njeriut, shoqërisë dhe qytetërimit shqiptar" Janar, 2009
18. Vuletiç, Vladimir "Globalizacija", Novi Sad, 2006

Burimet e shfrytëzuara

1. <http://www.dw.de/vler%C3%ABsime-dhe-kritika-p%C3%ABr-globalizimin/a-2588226>
2. <http://www.spiegel.de/international/ëorld/opinion-globalization-is-good-for-europe-a-590166.html>
3. <http://www.iti-group.com/>
4. <http://www.mio.gov.mk/>
5. <http://www.instat.gov.al/>

